

*mat*

# MAKROEKONOMSKE ANALIZE I TRENDОВИ

MACROECONOMIC ANALYSES AND TRENDS



Avgust–Septembar 2023.

**MAT**

Broj 343/344

MAKROEKONOMSKE ANALIZE I TRENDOVI  
MACROECONOMIC ANALYSES AND TRENDS

*Aktuelnosti:*

Počinje primena CBAM-a od 1. oktobra 2023.  
Predlog rebalansa budžeta za 2023. godinu

Izdavači  
EKONOMSKI INSTITUT, BEOGRAD  
PRIVREDNA KOMORA SRBIJE



Urednik  
IVAN NIKOLIĆ

**Autori**  
GORDANA VUKOTIĆ–COTIĆ • VESNA SIMONOVIĆ  
• MILADIN KOVAČEVIĆ • IVAN NIKOLIĆ  
• KATARINA STANČIĆ • SLOBODAN ILINČIĆ  
• PETAR KOROVIĆ • DUŠKO BUMBIĆ

## SADRŽAJ:

---

### PRIVREDA U FOKUSU

Ocena privredne aktivnosti.....

Prognoze.....

**KONJUNKTURNI BAROMETAR.....**

### AKTUELNOSTI U EKONOMSKOJ POLITICI

#### ANALIZE

*Miladin Kovačević i Katarina Stančić*

**KRATKOROČNI OPORAVAK, ALI DUGOROČNO USPORAVANJE - NAJNOVIJA KRETANJA SVETSKE EKONOMIJE.....**

*Edvard Jakopin i Nataša Čokorilo*

**LOKALNA JAVNA PREDUZEĆA: NEREŠENI IZAZOVI I REFORMSKI PRIORITETI KONSOLIDACIJE.....**

## OCENA PRIVREDNE AKTIVNOSTI

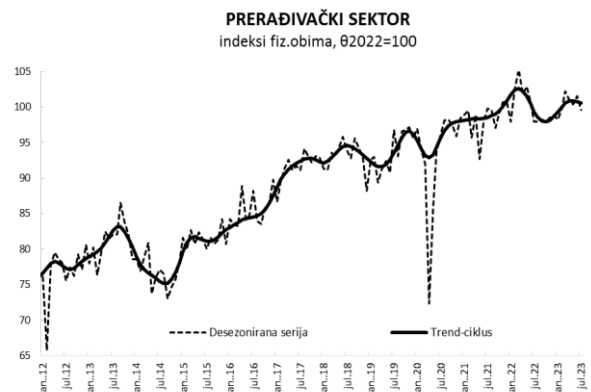
Industrijska proizvodnja je u julu zabeležila međugodišnji rast od 2,7%. Rastući trend proizvodnje se održavao najviše zahvaljujući Proizvodnji električne energije. Pomenuti izvor podsticaja ukupnoj industrijskoj proizvodnji je iscrpljen, a uzlazni trend rasta može biti obnovljen samo sa ubrzanjem proizvodnje prerađivačkog sektora. U spoljnotrgovinskoj razmeni podaci pokazuju redukciju dinamike, s tim što za razliku od izvoza koji i dalje raste, uvoz opada što se povoljno odražava na sužavanje deficita. Za prvih sedam meseci ove godine približno četiri petine robnog uvoza pokriveno je izvozom (78,7%), a u samom julu 81,3%, što je za 5,9 p.p. bolji rezultat u odnosu na isti mesec 2022. godine. Sledstveno, deficit tekućeg računa platnog bilansa u prvoj polovini godine je bio manji za 81,8% u odnosu na isti period prošle godine. Inflacija je smanjena i na mesečnom i na međugodišnjem nivou, i to ne samo u junu nego i u julu 2023.

### 1. Dinamika industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja je u julu zabeležila međugodišnji rast od 2,7%, tako da je kumulativni međugodišnji porast u periodu januar-jul ostao relativno visok (1,9%). U tom okviru, rast je u julu ostvaren u sektoru Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (12,6%), i Prerađivačkoj industriji (1,0%), dok je sektor Rudarstva u padu. Povoljne hidrološke prilike su i u julu doprinosile većoj proizvodnji električne energije a takvi uslovi su se zadržali i tokom avgusta.

Kumulativno posmatrano, u prvih sedam meseci ove godine međugodišnjem rastu ukupne industrijske proizvodnje doprinosila je isključivo proizvodnja električne energije. Međutim, ta slika je unekoliko promenjena u prethodna dva meseca. Postepeno se popravlja Prerađivački sektor koji je ukupnom prirastu industrije od 2,7% tokom jula doneo 0,82 p.p.

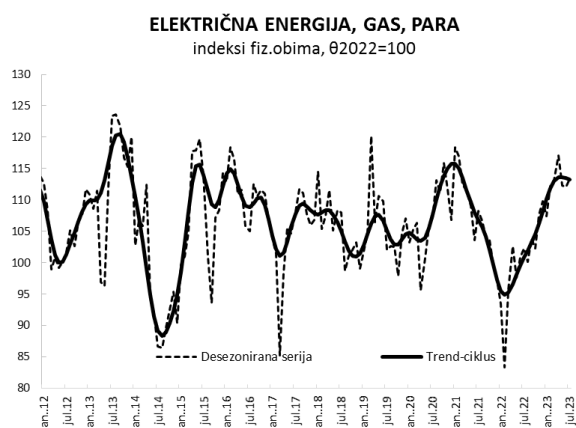
Uprkos tome, ukoliko se tekuće tendencije prate putem vrednosti trend-ciklusa utisak je da se uzlazni trend rasta proizvodnje koji je otpočeo krajem jeseni prošle godine, završio sredinom proleća, te da se sada proizvodnja održava na nivou koji je za 2% veći od prošlogodišnjeg proseka. Rastući trend proizvodnje se održavao najviše zahvaljujući Proizvodnji električne energije. Pomenuti izvor podsticaja ukupnoj industrijskoj proizvodnji je iscrpljen, a uzlazni trend rasta može biti obnovljen samo sa ubrzanjem proizvodnje prerađivačkog sektora.



Kretanja unutar Prerađivačke industrije pokazuju da nema stabilnog trenda i da su mesečni skokovi uglavnom incidentnog karaktera i nepredvidivi. Kumulativno poređenje: u periodu januar-jul 2023. Prerađivačka industrija je bila veća u 11 od 24 oblasti, koje čine 23,6% ukupne industrijske proizvodnje. Najvažnije od njih su: Proizvodnja mašina opreme na drugom mestu nepomenute, Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata, Proizvodnja mašina i opreme na drugom mestu nepomenute, Proizvodnja električne opreme i Proizvodnja odevnih predmeta.

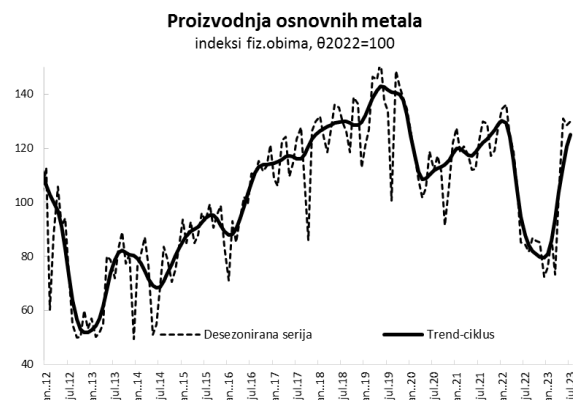
U julu se pak međugodišnji rast Prerađivačke industrije gotovo u potpunosti objašnjava proizvodnjom dve oblasti. Reč je o: Proizvodnji osnovnih metala i Proizvodnji osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata. Prva je u prethodna dva meseca prosečno doprinosila rastu Prerađivačkog sektora sa impozantnih 2 p.p.

dok se prosečni doprinos Proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda bio oko 1 p.p. Uprkos slabijoj dinamici i nešto manjem udelu u Prerađivačkoj industriji vredne pažnje su i rezultati Proizvodnje mašina i opreme na drugom mestu nepomenute, kao i Proizvodnje motornih vozila i prikolica.



Najveći negativan uticaj na Prerađivačku industriju i dalje dolazi od oblasti koje su već mesecima problematične i to su: Proizvodnja koksa i derivata nafte, Proizvodnja papira i

proizvoda od papira, Proizvodnja proizvoda od nemetalnih minerala i Proizvodnja pića.

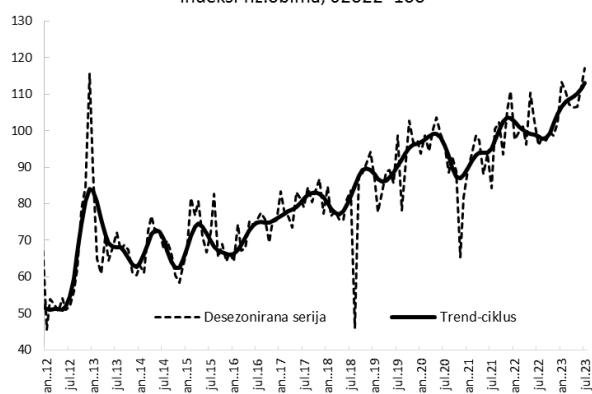


Posle sektora Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija, drugorangirana oblast po pojedinačnom učešću u Ukupnoj i Prerađivačkom sektoru je Proizvodnja prehrambenih proizvoda (14,9% i 19,7%, respektivno posmatrano). Imajući ovo u vidu, jasno je da se turbulencije u okviru Prehrambene industrije promptno odražavaju na Prerađivačku industriju, a samim tim i na ukupnu industriju.

### Indeksi industrijske proizvodnje, jul 2023.

	θ2022=100		VII 2023		I-VII 2023
	VI	VII	I-VII	VII 2022	I-VII 2022
<b>Prerađivačka industrija, ukupno</b>	<b>106,5</b>	<b>97,3</b>	<b>98,2</b>	<b>101,0</b>	<b>99,3</b>
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	97,2	93,2	95,4	101,1	99,6
Proizvodnja pića	118,4	110,4	99,6	92,9	100,8
Proizvodnja duvanskih proizvoda	113,4	63,6	93,2	73,4	98,6
Proizvodnja tekstila	115,0	87,0	108,8	94,9	109,9
Proizvodnja odevnih predmeta	112,2	94,4	104,8	100,3	104,9
Proizvodnja kože i predmeta od kože	89,8	82,7	86,3	87,1	84,9
Prerada drveta i proizvodi od drveta,... osim nameštaja	84,7	82,9	87,9	83,7	93,0
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	98,3	85,4	92,4	83,2	88,5
Štampanje i umnožavanje audio i video zapisa	83,7	85,8	84,5	89,8	85,0
Proizvodnja koksa i derivata nafte	97,0	97,1	91,8	90,2	93,3
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	107,3	98,5	96,7	104,3	91,3
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata	119,6	110,1	109,7	121,5	109,7
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	104,7	96,7	99,4	101,2	98,7
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	101,5	97,7	88,7	90,3	91,1
Proizvodnja osnovnih metala	128,4	131,1	104,9	151,7	92,6
Proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	103,0	92,0	90,1	105,7	91,1
Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	184,9	144,6	134,4	159,4	158,7
Proizvodnja električne opreme	108,8	90,0	99,5	91,7	102,9
Proizvodnja mašina i opreme na drugom mestu nepomenute	105,1	92,9	109,8	101,8	116,6
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	123,0	95,7	113,2	110,5	115,9
Proizvodnja ostalih saobraćajnih sredstava	137,2	118,2	111,8	112,8	104,5
Proizvodnja nameštaja	100,3	85,3	90,8	86,5	92,2
Ostale prerađivačke delatnosti	105,1	100,5	100,1	103,6	102,0

**Proizvodnja farmaceutskih proizvoda**  
indeksi fiz.obima, 62022=100



Od osam grana Prehrambene industrije, u julu 2023. je pet ostvarilo rast proizvodnje u odnosu na jul 2022. Najveći doprinos rastu Prehrambene industrije dale su grane Proizvodnja biljnih i životinjskih ulja i masti (rast od 28,4%), Proizvodnja gotove hrane za životinje (rast od 7,9%) i Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda (rast od 7,1%).

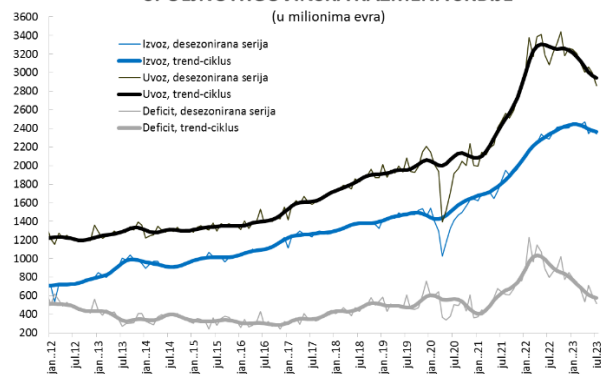
Proizvodnja mlečnih proizvoda je grana koja je u julu imala najveći pad proizvodnje (-8%) i najveći negativan uticaj na Prehrambenu industriju. Nešto manji pad zabeležen je i u Prerađi i konzervisanju mesa i proizvoda od mesa (-4,5%) i Proizvodnji mlinskih proizvoda (-4,3%).

Cela priča u vezi sa prerađivačkom industrijom se i dalje svodi se na rat u Ukrajini i sankcije Rusiji kojima su bile povećane cene energenata i smanjena privredna aktivnost u EU, a time i njena spoljnotrgovinska aktivnost. Odnosi cena sada su ipak povoljniji nego krajem prošle i na samom početku ove godine.

**2. Tekući podaci o spoljnotrgovinskoj razmeni** pokazuju redukciju dinamike, najpre zahvaljujući uvozu koji je u julu zabeležio međugodišnji pad vrednosti od 6,7% (200,7 miliona evra). Izvoz je istovremeno uvećan za 0,6% (najniža mesečna stopa rasta od avgusta 2020. godine), te je deficit u robnoj razmeni smanjen za 29,1% (213,7 miliona evra). Međugodišnji pad vrednosti spoljnotrgovinske razmene u evrima registrovan je već četvrti mesec zaredom.

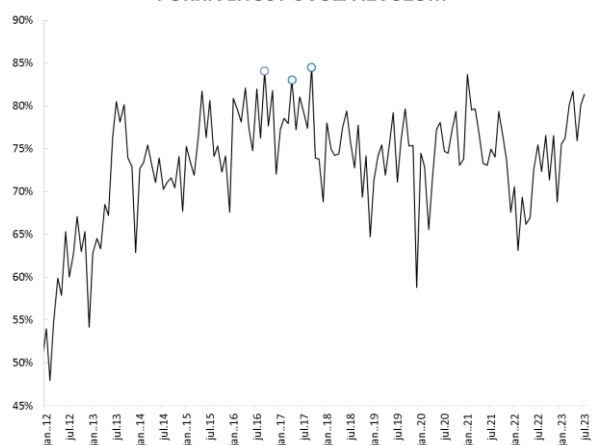
U periodu januar-jul robni izvoz je vredeo oko 16,9 milijardi evra (za 8,2% više u odnosu na isti period 2022. godine), uvoz oko 21,4 milijarde evra (za 5,1% manje), a deficit oko 4,6 milijardi (za 34,7% manje).

**SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMENA SRBIJE**  
(u milionima evra)



**Za prvih sedam meseci ove godine približno četiri petine robnog uvoza pokriveno je izvozom (78,7%), a u samom julu 81,3%, što je za 5,9 p.p. bolji rezultat u odnosu na isti mesec 2022. godine.**

**POKRIVENOST UVOZA IZVOZOM**

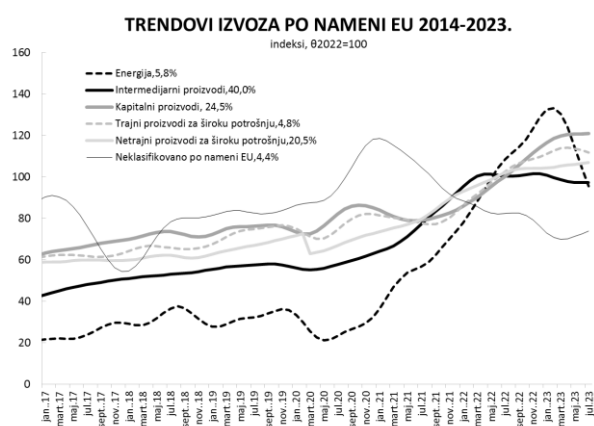


Sektor Prerađivačke industrije, koji od svih sektora klasifikacije delatnosti ima najveće učešće u ukupnom izvozu (85,3%), ostvario je kumulativni rast izvoza od 8,7% u periodu januar – jul 2023. u odnosu na isti period 2022. godine i međugodišnji rast od 3% u julu tekuće godine. Uz sektor Rudarstvo, po učešću od 5,3% značajan je i sektor Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija, koji beleži kumulativni rast izvoza od 159,2%.

Oblasti koje imaju najveću vrednost izvoza u sektoru Prerađivačke industrije, odnosno najveće učešće su: Proizvodnja električke opreme (vrednost izvoza od 1,8 milijardi evra, pri čemu se

1/3 izvoza ove oblasti plasirana je na tržište Nemačke), Proizvodnja motornih vozila i prikolica (i ovde je Nemačka najvažnija izvozna destinacija), Proizvodnja prehrambenih proizvoda, Proizvodnja proizvoda od gume i plastike, Proizvodnja nepomenutih mašina i opreme i Proizvodnja osnovnih metala.

Ako se izvoz prati po namenskim grupama, dominiraju proizvodi za reprodukciju (sa 56,8%), slede roba za široku potrošnju i oprema. Pri tome, najveći uticaj na dinamiku izvoza u prvih sedam meseci imao je izvoz kapitalnih proizvoda (učešće od 22,3%, i rast od 28,2%) i izvoz energije (učešće od 6,8%, uz rast od 49,5% i doprinos od 2,4 p.p.).



Kod uvoza su od početka ove godine, osim netrajnih proizvoda za široku potrošnju i kapitalnih proizvoda trendovi svih ostalih namenskih grupa u opadanju na nivou nešto nižem od prošlogodišnjeg proseka. Pad trenda uvoza energije je najizrazitiji, i u julu je na nivou koji je za oko 30% ispod proseka prošle godine. Ipak, manji uvoz intermedijarnih proizvoda imao je i najveći uticaj na pad ukupnog robnog uvoza (negativan doprinos od -1,8 p.p.) u prvih sedam meseca ove godine, tj. od -2,4 p.p. u samom julu.

### 3. Platni bilans Republike Srbije

**Deficit tekućeg računa** u periodu januar–jun 2023. godine iznosio je 527,4 mil. evra (za 2.370,8 mil. evra ili za 81,8% manje u odnosu na isti period prethodne godine, kada je zabeležen deficit u iznosu od 2.898,1 mil. evra). Manji deficit tekućeg računa je, pre svega, rezultat manjeg deficita ukupne spoljnotrgovinske razmene (za 2.745,7 mil. evra ili za 62,1% manje), kao i većeg neto

priliva doznaka radnika iz inostranstva (za 222,6 mil. evra ili za 13,7% više).

#### Platni bilans Republike Srbije januar-jun 2022-2023. (u mil. EUR)

	2022	2023	Indeks
<b>Tekući račun</b>	<b>-2.898,1</b>	<b>-527,4</b>	<b>18,2</b>
<b>Prihodi</b>	<b>21.282,8</b>	<b>24.185,2</b>	<b>113,6</b>
Rashodi	24.180,9	24.712,6	102,2
<b>Roba i usluge</b>	<b>-4.420,9</b>	<b>-1.675,2</b>	<b>37,9</b>
Izvoz	17.688,0	20.214,7	114,3
Uvoz	22.108,9	21.889,9	99,0
<b>Primarni dohodak</b>	<b>-1.208,3</b>	<b>-1.702,1</b>	<b>140,9</b>
<b>Sekundarni dohodak</b>	<b>2.731,2</b>	<b>2.849,9</b>	<b>104,3</b>
Prihodi	3.291,1	3.509,9	106,6
<i>Od čega: Doznake radnika</i>	1.741,6	1.967,2	113,0
Rashodi	560,0	660,0	117,9
<b>Kapitalni račun</b>	<b>-10,3</b>	<b>-15,4</b>	<b>149,8</b>
<b>Neto pozajmljivanje(+)/neto zaduživanje (-) (Saldo tekućeg računa i)</b>	<b>-2.908,4</b>	<b>-542,7</b>	<b>18,7</b>
<b>Finansijski račun, neto</b>	<b>3.020,2</b>	<b>431,5</b>	<b>14,3</b>
<b>Direktne investicije</b>	<b>1.497,0</b>	<b>2.017,1</b>	<b>134,7</b>
Direktne investicije u Srbiju	1.612,1	2.146,9	133,2
<b>Portfolio investicije</b>	<b>-61,7</b>	<b>1.276,4</b>	<b>-</b>
Neto povećanje finansijske aktive	91,2	73,6	80,7
Neto povećanje finansijskih obaveza	<b>-152,9</b>	<b>1.202,8</b>	<b>-</b>
Vlasničke hartije od vrednosti i hartije od vrednosti investicionih	-1,3	12,6	-
Dužničke hartije od vrednosti	-178,9	1.155,5	-
u tome: Država	-178,9	1.155,5	-
<b>Ostale investicije</b>	<b>-354,9</b>	<b>216,5</b>	<b>-</b>
Gotov novac i depoziti	<b>-347,3</b>	<b>339,2</b>	<b>-</b>
Kredit	<b>797,1</b>	<b>574,1</b>	<b>72,0</b>
Neto povećanje finansijske aktive (naši plasmani)	<b>-29,5</b>	<b>7,0</b>	<b>-</b>
Neto povećanje finansijskih obaveza (korišćenje)	<b>826,6</b>	<b>567,1</b>	<b>68,6</b>
Trgovinski krediti i avansi	<b>-804,7</b>	<b>-696,8</b>	<b>86,6</b>
<b>Devizne rezerve</b>	<b>1.939,7</b>	<b>-3.078,6</b>	<b>-</b>
<b>Neto greške i propusti</b>	<b>-113,4</b>	<b>107,0</b>	<b>-</b>

*Napomena: Da bi se pratile tekuće promene u eksternoj likvidnosti (za buduće promene ima dovoljno pokazatelja i bez uvođenja aktive i pasive u tekući bilans), ovde je dat prikaz finansijskog računa sa pozicijama iz modela BPM6, ali sa prikazom priliva i odliva (a ne aktive i pasive) po tim pozicijama, kao u sistemu BPM5.*

#### Račun robe i usluga

Posmatrano u odnosu na period januar–jun 2022. godine, deficit spoljnotrgovinske robne razmene je smanjen za 2.126,9 mil. evra ili za 40,0%, na 3.190,5 mil. evra, pri čemu je izvoz robe porastao za 1.211,9 mil. evra ili za 9,3% uz istovremeno smanjenje uvoza robe za 915,0 mil. evra ili za 5,0%. Smanjenje negativnog salda spoljnotrgovinske robne razmene je, pre svega, rezultat većeg izvoza mašina i električne energije, kao i znatno manjeg uvoza energenata. Suficit po osnovu međunarodne trgovine uslugama iznosio je 1.515,2 mil. evra (za 618,8 mil. evra ili za 69,0% više). Na pozitivan saldo po osnovu trgovine uslugama najviše je uticao porast izvoza usluga telekomunikacija, kompjuterskih i informacijskih usluga (za 469,9 mil. evra ili za 40,3% više).



### *Račun primarnog dohotka*

Deficit primarnog dohotka (primarni dohodak obuhvata naknade zaposlenima i dohodak od investicija (direktnih, portfolio i ostalih investicija), kao i dohodak od deviznih rezervi) u periodu januar–jun 2023. godine iznosio je 1.702,1 mil. evra (za 493,7 mil. evra ili za 40,9% više). Veći deficit primarnog dohotka je, pre svega, rezultat većeg neto odliva (neto odliv predstavlja razliku između rashoda (odliva) i prihoda (priliva)) dohotka od direktnih investicija koji je iznosio 1.311,1 mil. evra (za 288,4 mil. evra ili za 28,2% više), od čega se 729,1 mil. evra (za 291,2 mil. evra ili za 66,5% više) odnosi na neto odliv dohotka po osnovu dividendi, 518,8 mil. evra (za 34,0 mil. evra ili za 7,0% više) na neto odliv dohotka po osnovu reinvestirane dobiti, a 63,2 mil. evra (za 36,8 mil. evra ili za 36,8% manje) na neto odliv po osnovu kamata. Čisti rashodi (odlivi) po osnovu dohotka od direktnih investicija iznosili su 1.417,8 mil. evra (za 297,8 mil. evra ili za 26,6% više), od čega se 791,9 mil. evra (za 286,8 mil. evra ili za 56,8% više) odnosi na odlive po osnovu dividendi, 560,0 mil. evra (za 47,1 mil. evra ili za 9,2% više) na odlive po osnovu reinvestirane dobiti (rashodi po osnovu reinvestirane dobiti se tretiraju kao odlivi zato što ona uvek stoji na raspolaganju vlasniku i može u svakom trenutku da se iznese iz zemlje), dok se 66,0 mil. evra (za 36,2 mil. evra ili za 35,4% manje) odnosi na odlive po osnovu kamata. Neto odliv kamata po osnovu portfolio investicija iznosio je 174,0 mil. evra (za 15,4 mil. evra ili za 9,7% više), dok je neto odliv kamata po osnovu ostalih investicija iznosio 329,5 mil. evra (za 153,6 mil. evra ili za 87,3% više).

### *Račun sekundarnog dohotka*

Suficit na računu sekundarnog dohotka iznosio je 2.849,9 mil. evra (za 118,8 mil. evra ili za 4,3% više). Na pozitivan saldo računa sekundarnog dohotka najviše su uticali prilivi privatnog sektora: neto priliv doznaka radnika iz inostranstva u iznosu od 1.852,3 mil. evra (za 222,6 mil. evra ili za 13,7% više), neto priliv po osnovu ostalih ličnih transfera (od kojih su najvažnije penzije iz inostranstva) u iznosu od

446,2 mil. evra (za 21,7 mil. evra ili za 5,1% više), kao i neto priliv po osnovu ostalih tekućih transfera (od kojih su najvažnije naplate po osnovu trgovinske razmene sa Kosovom i Metohijom) u iznosu od 341,7 mil. evra (za 25,4 mil. evra ili za 8,0% više).

### **Finansijski račun**

Neto priliv po osnovu finansijskih transakcija iznosio je 435,8 mil. evra (za 2.586,0 mil. evra ili za 85,6% manje u odnosu na period januar–jun 2022. godine). Ovaj priliv uglavnom potiče od stranih direktnih investicija, zaduženja države po osnovu emisije evroobveznica, neto priliva po osnovu gotovog novca i depozita, kao i od neto zaduženja države i preduzeća po osnovu finansijskih kredita.

### *Strane direktne investicije*

Neto priliv stranih direktnih investicija (SDI), koji predstavlja razliku između priliva po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju i odliva po osnovu SDI rezidenata u inostranstvo, u periodu januar–jun 2023. godine iznosio je 2.017,1 mil. evra (za 520,1 mil. evra ili za 34,7% više).

Priliv po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju u periodu januar–jun 2023. godine iznosio je 2.146,9 mil. evra (za 534,8 mil. evra ili za 33,2% više).

U cilju potpunijeg sagledavanja efekata SDI treba imati u vidu da je ukupan odliv primarnog dohotka po osnovu SDI iznosio 1.417,8 mil. evra, od čega se 791,9 mil. evra odnosi na odlive po osnovu dividendi, 66,0 mil. evra na odlive po osnovu kamata, dok je 560,0 mil. evra odliv po osnovu reinvestirane dobiti koji predstavlja zadržanu dobit preduzeća u stranom vlasništvu, odnosno dobit koja nije isplaćena vlasnicima. Ukoliko se priliv od 2.146,9 mil. evra koji je ostvaren po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju umanji za ukupan odliv primarnog dohotka po osnovu rashoda od SDI u iznosu od 1.417,8 mil. evra (odnosno sredstava koja su „vraćena“ stranim investitorima), čisti neto priliv po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju iznosio je 729,1 mil. evra (za 237,0 mil. evra ili za 48,2% više u odnosu na period januar–jun 2022. godine).

U strukturi ukupnog priliva po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju koji je iznosio 2.146,9 mil. evra, udeo vlasničkih ulaganja, uključujući i reinvestiranu dobit, povećan je sa 61,4% na 69,7%, dok je udeo međukompanijskog zaduživanja smanjen sa 38,6% na 30,3%. Veće učešće vlasničkih ulaganja u odnosu na međukompanijsko zaduživanje smatra se povoljnim jer kamate koje se plaćaju na međukompanijske kredite predstavljaju trošak i ne podležu oporezivanju, za razliku od dividendi ostvarenih po osnovu vlasničkih ulaganja koje predstavljaju dobit i podležu oporezivanju. Takođe, treba imati u vidu da, za razliku od međukompanijskih kredita, vlasnička ulaganja u pasivi ne ulaze u bruto dug zemlje.

#### *Portfolio investicije*

Neto priliv portfolio investicija (Portfolio investicije (PI) obuhvataju ulaganja u vlasničke i dužničke HoV. U našem slučaju PI se najvećim delom odnose na ulaganja u dužničke HoV sektora države) iznosio je 1.241,6 mil. evra (u periodu januar–jun 2022. godine zabeležen je neto odliv u iznosu od 86,9 mil. evra). Ovaj priliv je prvenstveno rezultat zaduženja države po osnovu emisije evroobveznica. Naime, u januaru 2023. godine Republika Srbija je na međunarodnom finansijskom tržištu realizovala dve emisije evroobveznica ročnosti pet i deset godina u ukupnom iznosu od 1.594,0 miliona evra.

#### *Ostale investicije*

Neto priliv po osnovu ostalih investicija (ostale investicije obuhvataju gotov novac i depozite, finansijske kredite i trgovinske kredite) iznosio je 220,9 mil. evra (u periodu januar–jun 2022. godine zabeležen je neto odliv u iznosu od 353,2 mil. evra). U okviru ostalih investicija, zabeležen je neto priliv po osnovu gotovog novca i depozita u iznosu od 339,2 mil. evra (u istom periodu prethodne godine zabeležen je neto odliv u iznosu od 347,3 mil. evra). Takođe, u periodu januar–jun 2023. godine zabeleženo je povećanje

neto kreditnih obaveza (neto povećanje finansijskih obaveza) države (u iznosu od 519,6 mil. evra, od čega se 200,8 mil. evra odnosi na povlačenje druge tranše po odobrenom stendbaj aranžmanu Republike Srbije s Međunarodnim monetarnim fondom u iznosu od 200,8 miliona evra u junu 2023. godine) i preduzeća (u iznosu od 354,8 mil. evra), dok je kod poslovnih banaka po istom osnovu zabeleženo razduženje u iznosu od 307,4 mil. evra. U istom periodu, neto potraživanja preduzeća po osnovu trgovinskih kredita i avansa (potraživanja po osnovu nenaplaćenog izvoza i plaćenih avansa umanjena za obaveze po osnovu neplaćenog uvoza i primljenih avansa) su povećana za 696,8 mil. evra (u periodu januar–jun prethodne godine po istom osnovu je zabeleženo povećanje u iznosu od 804,7 mil. evra).

#### *Devizne rezerve*

Zabeleženo je povećanje deviznih rezervi (platnobilansne promene deviznih rezervi ne uključuju međuvalutne promene i promene vrednosti cene zlata i HoV) u iznosu od 3.078,6 mil. evra (u periodu januar–jun 2022. godine zabeleženo je smanjenje u iznosu od 1.939,7 mil. evra). Povećanje deviznih rezervi u periodu januar–jun rezultat je prvenstveno priliva po osnovu prodaje državnih hartija od vrednosti emitovanih na domaćem i međunarodnom finansijskom tržištu<sup>1</sup>. Takođe, na povećanje deviznih rezervi uticale su intervencije NBS na domaćem deviznom tržištu kupovinom deviza (od početka godine NBS je neto kupila 1.860,0 miliona evra) radi održavanja relativne stabilnosti kursa dinara prema evru, prilivi po osnovu izdvajanja devizne obavezne rezerve banaka, prilivi po osnovu donacija, od čega se 148,5 miliona evra odnosi na donaciju Evropske komisije za budžetsku podršku sektoru energetike za 2023. godinu, kao i prilivi po osnovu povlačenja druge tranše po odobrenom stendbaj aranžmanu Republike Srbije s Međunarodnim monetarnim fondom u jinu 2023. godine.

---

<sup>1</sup> U januaru 2023. godine, Republika Srbija je na međunarodnom finansijskom tržištu realizovala dve

emisije evroobveznica ročnosti pet i deset godina u ukupnom iznosu od 1.594,0 miliona evra.

### **Najvažnije promene u junu 2023. godine u odnosu na isti mesec prethodne godine**

U junu 2023. godine zabeležen je deficit tekućeg računa u iznosu od 310,6 mil. evra (za 55,9 mil. evra ili za 15,3% manje u odnosu na isti mesec prethodne godine). Manji deficit tekućeg računa rezultat je, pre svega, manjeg deficita spoljnotrgovinske robne razmene (za 299,7 mil. evra ili za 39,0% manje), kao i većeg suficita po osnovu međunarodne trgovine uslugama (za 103,1 mil. evra ili za 102,5% više).

U okviru računa primarnog dohotka, zabeležen je neto odliv dohotka od direktnih investicija u iznosu od 340,5 mil. evra (za 77,8 mil. evra ili za 29,6% više).

U junu 2023. godine zabeležen je manji suficit računa sekundarnog dohotka (za 207,8 mil. evra ili za 34,0% manje u odnosu na isti mesec prethodne godine), što je prvenstveno rezultat manjeg neto priliva doznaka radnika iz inostranstva (za 179,6 mil. evra ili za 40,8% manje).

Priliv po osnovu SDI nerezidenata u Srbiju iznosio je 390,1 mil. evra (za 79,4 mil. evra ili za 16,9% manje u odnosu na jun 2022. godine).

U okviru ostalih investicija, u junu je zabeležen neto priliv po osnovu gotovog novca i depozita u iznosu od 176,5 mil. evra. Takođe, zabeleženo je povećanje neto kreditnih obaveza (neto povećanje finansijskih obaveza) države (u iznosu od 260,8 mil. evra), preduzeća (u iznosu od 163,6 mil. evra) i poslovnih banaka (u iznosu od 42,0 mil. evra). U istom mesecu, neto potraživanja preduzeća po osnovu trgovinskih kredita i avansa (potraživanja po osnovu nenaplaćenog izvoza i plaćenih avansa umanjena za obaveze po osnovu neplaćenog uvoza i primljenih avansa) povećana su za 125,9 mil. evra.

Takođe, u junu je zabeleženo povećanje deviznih rezervi u iznosu od 685,7 mil. evra. Povećanje bruto deviznih rezervi u u junu je, pre svega, rezultat intervencija NBS na domaćem deviznom tržištu neto kupovinom deviza (priliv od 315,0 miliona evra), kao i nešto većeg priliva po osnovu izdvajanja devizne obavezne rezerve banaka,

uobičajenog krajem tromesečja i po osnovu povlačenja druge tranše po odobrenom stendbaj aranžmanu Republike Srbije s Međunarodnim monetarnim fondom.

### **4.(a) Budžet Republike Srbije**

U budžetu Republike Srbije, u julu 2023. godine, zabeležen je suficit od 23.053,7 mil. RSD, što je za 13.775,1 mil. RSD bolji fiskalni rezultat u odnosu na jul 2022. godine. Međutim, u odnosu na isti mesec prethodne godine, primanja budžeta realno su manja za 11,0%. Realnom smanjenju primanja budžeta najznačajnije je doprineo pad budžetskih primanja po osnovu poreza na dodatu vrednost (-16,9%), neporeskih prihoda (-22,6%) i poreza na dohodak građana (-13,4%). Pozitivne stope realnog rasta zabeležene su kod primanja po osnovu akciza, ostalih poreskih prihoda i carina (2,4%, 1,6% i 0,5%, respektivno). U okviru izdataka budžeta, realnom padu od 1,2% najznačajnije je doprinelo kretanje ostalih tekućih rashoda (-72,5%) i izdataka za budžetske kredite (-77,9%). Ublažavanju realnog pada izdataka budžeta u najvećoj meri su doprineli izdaci za subvencije, kapitalni izdaci i transferi organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja, sa stopama rasta od 41,9%, 9,6%, i 11,0%, respektivno.

Ukupna primanja budžeta u julu 2023. godine iznosila su 162.967,4 mil. RSD, što je za 44 698,3 mil. RSD manje u odnosu na prethodni mesec. Prianja budžeta su, u odnosu na jun, realno manja za 21,4%. Takvom kretanju doprineli su veliki pad primanja od poreza na dobit pravnih lica (-76,1%), donacija (-52,4%) i poreza na dohodak građana (-21,3%). Realni rast u odnosu na prethodni mesec registrovan je kod primanja po osnovu akciza (24,2%), poreza na dodatu vrednost (9,7%) i neporeskih prihoda (1,5%). Ukupni izdaci budžeta u julu 2023. godine iznosili su 139.913,7 mil. RSD, što je za 18 413,3 mil. RSD manje u odnosu na prethodni mesec. Izdaci budžeta realno su manji za 11,5%, čemu je najviše doprinelo smanjenje transfera organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja, transfera ostalim nivoima vlasti i aktiviranih garancija, po realnoj stopi od -31,6%, -22,5% i -88,7%,

respektivno. Ublažavanju realnog pada izdataka budžeta doprinelo je povećanje izdataka po osnovu budžetskih kredita, otplate kamata i socijalne zaštite iz budžeta, sa ostvarenim stopama rasta od 174,1%, 20,0% i 2,7%, respektivno.

U periodu od januara do jula ove godine, u budžetu Republike ostvaren je suficit od 37.588,4 mil. RSD, što je za 36.437,4 mil. RSD bolji fiskalni rezultat u odnosu na isti period prethodne godine. Ovakav rezultat posledica je manjeg realnog pada primanja budžeta (-4,5%) u odnosu na realni pad izdataka budžeta (-7,7%). Realnom padu primanja budžeta doprinelo je kretanje skoro svih kategorija primanja budžeta, pošto su jedino primanja po osnovu donacija i poreza na dobit pravnih lica ostvarili pozitivne stope rasta (266,6% i 12,0%, respektivno). Posmatrano po kategorijama primanja budžeta, najznačajniji realni pad zabeležen je kod primanja budžeta po osnovu poreza na dodatu vrednost, carina, i akciza, sa stopama rasta od -11,3%, -8,4% i -7,0% respektivno. Realnom padu izdataka budžeta najznačajnije je doprinelo smanjenje ostalih

tekućih rashoda, transfera organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja i kapitalnih rashoda (-61,4%, -17,0% i -13,2%, respektivno), dok je realni rast zabeležen kod izdataka po osnovu budžetskih kredita (147,3%), aktiviranih garancija (108,2), rashoda po osnovu otplate kamata (0,4%) i socijalne zaštite iz budžeta (0,1%).

#### 4.(b) Promet robe u trgovini na malo

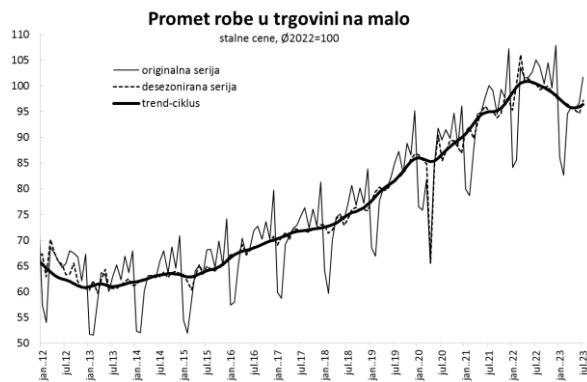
Vrednost prometa robe u trgovini na malo u julu 2023. godine bila je veća nego u istom mesecu prethodne godine za 5,7%. Inflacija ne samo da je poništila to povećanje, već realni pad iznosi 3,2%. *Ako se dinamika prometa u trgovini namo tekuće prati putem realnih desezoniranih podataka i trend-ciklusa, videće se da posle kraja prvog tromesečja 2022. godine više nema realnog porasta. Za prvih sedam meseci ove godine u odnosu na isti period 2022. realni pad prometa je iznosio 4,7%.*

Međutim, međugodišnji realni pad prometa je znatno usporeniji od marta meseca (kada je

Primanja i izdaci budžeta, jul 2023. godine

	VII 2023.	VII 2022.	Apsolutni rast	Stopa rasta	
				nominalna	realna
				u %	
u mil. RSD					
<b>I PRIMANJA BUDŽETA</b>	<b>162 967,4</b>	<b>162 746,5</b>	<b>220,9</b>	<b>0,1</b>	<b>-11</b>
<b>1. Poreski prihodi</b>	<b>147 105,9</b>	<b>144 038,2</b>	<b>3 067,7</b>	<b>2,1</b>	<b>-9,2</b>
Porez na dohodak građana	7 800,9	8 005,1	-204,2	-2,6	-13,4
Porez na dobit preduzeća	17 485,7	16 067,8	1 417,9	8,8	-3,3
Porez na dodatu vrednost	69 894,7	74 789,2	-4 894,5	-6,5	-16,9
Akcize	44 120,5	38 284,5	5 836,0	15,2	2,4
Carine	6 473,4	5 727,9	745,5	13	0,5
Ostali poreski prihodi	1 330,7	1 163,7	166,9	14,3	1,6
<b>2. Neporeski prihodi</b>	<b>14 648,5</b>	<b>16 831,4</b>	<b>-2 182,9</b>	<b>-13</b>	<b>-22,6</b>
<b>3. Donacije</b>	<b>1 213,0</b>	<b>1 876,9</b>	<b>-663,9</b>	<b>-35,4</b>	<b>-42,6</b>
<b>II IZDACI BUDŽETA</b>	<b>139 913,7</b>	<b>125 917,8</b>	<b>13 995,9</b>	<b>11,1</b>	<b>-1,2</b>
<b>1. Tekući rashodi</b>	<b>110 471,6</b>	<b>98 117,4</b>	<b>12 354,1</b>	<b>12,6</b>	<b>0,1</b>
Rashodi za zaposlene	33 253,5	29 466,9	3 786,6	12,9	0,3
Rashodi za kupovinu robe i usluga	11 372,2	9 650,7	1 721,5	17,8	4,7
Rashodi po osnovu otplate kamata	10 121,2	9 401,9	719,3	7,7	-4,3
Subvencije	12 014,6	7 527,5	4 487,1	59,6	41,9
Dotacije međunarodnim organizacijama	1 487,0	1 701,6	-214,6	-12,6	-22,3
Transferi ostalim nivoima vlasti	8 622,3	7 792,4	829,9	10,7	-1,6
Transferi OOSO	18 263,8	13 803,4	3 638,2	24,9	11
Socijalna zaštita iz budžeta	13 372,9	11 606,6	1 766,2	15,2	2,4
Ostali tekući rashodi	1 964,1	7 166,3	-4 380,1	-69	-72,5
<b>2. Kapitalni rashodi</b>	<b>27 801,6</b>	<b>22 548,1</b>	<b>5 253,5</b>	<b>23,3</b>	<b>9,6</b>
<b>3. Budžetski krediti</b>	<b>1 245,7</b>	<b>5 008,1</b>	<b>-3 762,4</b>	<b>-75,1</b>	<b>-77,9</b>
<b>4. Aktivirane garancije</b>	<b>394,8</b>	<b>244,1</b>	<b>150,7</b>	<b>61,7</b>	<b>43,8</b>
<b>REZULTAT</b>	<b>23,053.7</b>	<b>36 828,7</b>	<b>-13,775.1</b>	<b>...</b>	<b>...</b>

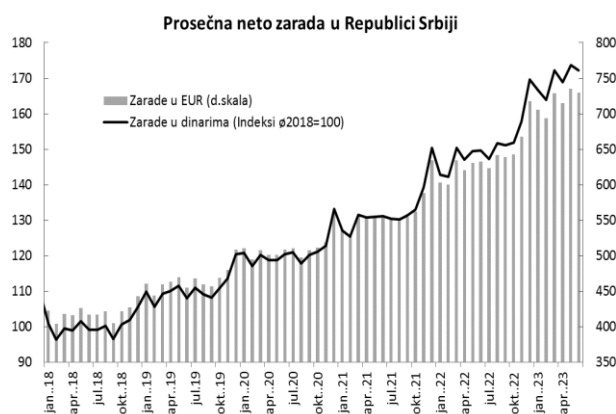
dostigao 8,8%), što je takođe uslovljeno inflacijom, ali sada njenim obuzdavanjem. Ovaj efekat je uočljiviji kod trend-ciklusa koji je nakon 12 meseci obrušavanja na uzlaznoj putanji.



Ako se promet posmatra po osnovnim agregatima Klasifikacije delatnosti, u julu 2023. u odnosu na isti mesec prethodne godine, najviše je nominalno pala vrednost prometa motornih goriva (13,4%), dok je u stalnim cenama podjednako dubok pad zabeležen u prometu hrane, pića i duvana, kao i neprehrambenih proizvoda, osim motornih goriva, između 3% i 4%.

#### 4.(c) Podaci o dinamici zarada

Prosečna zarada (bruto) obračunata za jun 2023. godine iznosila je 118.025 dinara, dok je prosečna zarada bez poreza i doprinosa (neto) iznosila 85.539 dinara



Bruto i neto zarade u periodu januar–jun 2023. godine, u odnosu na isti period prošle godine, nominalno su veće za 15,4%, a realno za 0,1%.

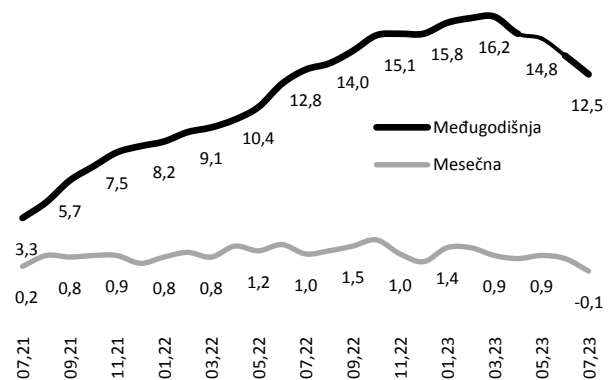
U poređenju sa istim mesecom prethodne godine, prosečne bruto i neto zarade za jun 2023. godine nominalno su veće za 15,1%, a realno za 1,2%. Usporevanje inflacije očitio daje pozitivne efekte na međugodišnji obračun realne zarade, dok visok nominalni rast zarada potiče od primanja zaposlenih van javnog sektora.

Medijalna neto zarada za jun 2023. godine iznosila je 65.358 dinara, što znači da je 50% zaposlenih ostvarilo zaradu do navedenog iznosa.

#### 5. Inflacija<sup>2</sup>

**Inflacija je smanjena i na mesečnom i na međugodišnjem nivou, i to ne samo u junu nego i u julu 2023.** U maju, junu i julu 2023. registrovana je mesečna inflacija od 0,9%, 0,7% i –0,1%; te međugodišnja inflacija od 14,8%, 13,7% i 12,5%.

Inflacija: 2021–2023. (%)



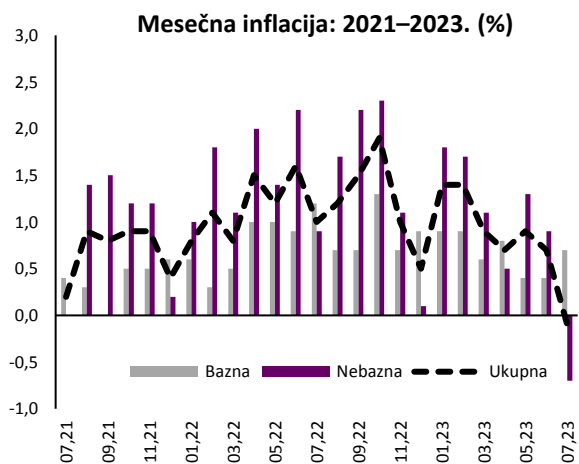
**Mesečna inflacija je smanjena i u junu i u julu 2023. isključivo pod dejstvom privremenih faktora jer je smanjena samo njena nebazna komponenta (njena bazna komponenta je ostala na prošlomesečnom nivou u junu, a povećana je u julu 2023).** Mesečna nebazna inflacija<sup>3</sup> je iznela

velikim kratkoročnim oscilacijama usled šokova ponude i koja, otuda, ukazuje na intenzitet privremenih promena cena. Nebazna inflacija u najširem smislu obuhvata rast cena: 1. energije, 2.

<sup>2</sup> Autor priloga o inflaciji je Gordana Vukotić-Cotič.

<sup>3</sup> Reč je o nebaznoj inflaciji u najširem smislu, koja odražava kratkoročnu tendenciju opšteg rasta cena jer sadrži rast svih kategorija cena koje su podložne

1,3% u maju, 0,9% u junu i -0,7% u julu 2023. (mesečna bazna inflacija<sup>4</sup> je iznela 0,4% i u maju i u junu, te 0,7% u julu 2023). Istovremeno je rast cena prehrambenih proizvoda (tj. hrane i bezalkoholnih pića) usporen i u junu i u julu 2023. jer je i rast cena neprerađene hrane usporen u ovim mesecima. Na mesečnom nivou prehrambeni proizvodi su poskupeli za 1,4% u maju i za 1,3% u junu, a pojeftinili su za 1,4% u julu 2023. Neprerađena hrana je, pak, poskupela za 1,6% u maju i za 1,1% u junu – te pojeftinila za 3,1% u julu 2023.

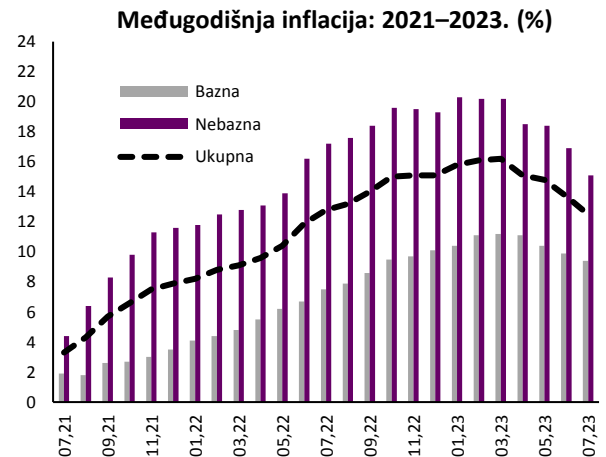


**Međugodišnja inflacija je, s druge strane, smanjena i u junu i u julu 2023. pretežno pod dejstvom privremenih faktora jer je u oba ova meseca njena nebazna komponenta smanjena u većoj meri nego njena bazna komponenta.** Na međugodišnjem nivou u maju, junu i julu 2023. registrovana je bazna inflacija od 10,4%, 9,9% i 9,4%; te nebazna inflacija od 18,4%, 16,9% i 15,1%. Istovremeno je rast cena prehrambenih proizvoda, usled rasta cena prerađene hrane, usporen i u junu i u julu 2023. Na međugodišnjem nivou prehrambeni proizvodi su poskupeli za 23,2% u maju, 22,1% u junu i 20,4% u julu 2023; a

prehrambenih proizvoda (hrane i bezalkoholnih pića), i 3. alkoholnih pića i cigareta. Stavke koje ulaze u obračun nebazne inflacije u najširem smislu čine 54,02% potrošačke korpe u 2023. godini.

<sup>4</sup> Reč je o baznoj inflaciji u najužem smislu, koja odražava dugoročnu tendenciju opšteg rasta cena jer ne sadrži rast nijedne kategorije cena koja je podložna velikim kratkoročnim oscilacijama usled šokova ponude i koja, otuda, ukazuje na intenzitet stalnih

prerađena hrana je poskupela 13,5% u maju, 12,7% u junu i 11,9% u julu 2023.

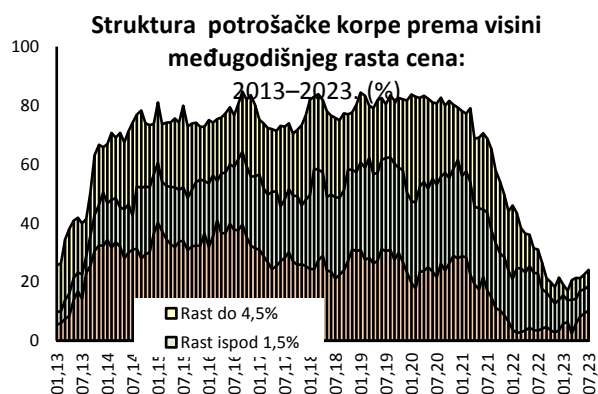


**Opšti međugodišnji rast cena je usporen od 14,8% u maju na 13,7% u junu te na 12,5% u julu 2023. usled sledećih promena u potrošačkoj korpi:**

*Prvo*, učešće stavki čiji je međugodišnji rast cena bio ispod donje granice cilja povećano je i u junu i u julu 2023, a međugodišnji pad njihovih cena je ubrzan u oba ova meseca. Učešće ovih stavki iznelo je 17,0% u maju, 17,4% u junu i 18,6% u julu 2023; a međugodišnji pad njihovih cena je ubrzan od 3,0% u maju, na 4,5% u junu i na 6,2% u julu 2023.

*Drugo*, učešće stavki čiji je međugodišnji rast cena bio u granicama cilja povećano je i u junu i u julu 2023, a međugodišnji rast njihovih cena je usporen u junu te ubrzan u julu 2023. Učešće ovih stavki je iznelo 4,2% u maju, 5,1% u junu i 5,5% u julu 2023; a međugodišnji rast njihovih cena je usporen od 3,2% u maju na 3,1% u junu te ubrzan na 3,2% u julu 2023.

promena cena. *Bazna* inflacija u najužem smislu ne obuhvata rast cena: energije, prehrambenih proizvoda (hrane i bezalkoholnih pića), alkoholnih pića niti cigareta. Ona, stoga, obuhvata: 1. rast cena neprehrambenih proizvoda bez energije, alkoholnih pića i cigareta; i 2. rast cena usluga. Stavke koje ulaze u obračun bazne inflacije u najužem smislu čine 45,98% potrošačke korpe u 2023. godini.



**Napomena:** Procentualne vrednosti potrošačke korpe u jedinicama ciljane inflacije koja je važila od januara do decembra 2016. ( $4,0\% \pm 1,5$  p.p.) preračunate su u jedinice ciljane inflacije koja važi od januara 2017. ( $3,0\% \pm 1,5$  p.p.).

Treće, učešće stavki čiji je međugodišnji rast cena bio iznad gornje granice cilja smanjeno je i u junu i u julu 2023, a međugodišnji rast njihovih cena je usporen u oba ova meseca. Učešće ovih stavki je smanjeno od 78,8% u maju na 77,5% u junu te na 75,9% u julu 2023; a međugodišnji rast njihovih cena je usporen od 19,1% u maju na 18,4% u junu te na 17,7% u julu 2023<sup>5</sup>.

**Srbija je u maju, junu i julu 2023. imala veću međugodišnju inflaciju od proseka Evropske unije, a manju međugodišnju inflaciju od samo jedne članica Unije.** U maju, junu i julu 2023. međugodišnja inflacija je, prema konceptu harmonizovanog indeksa potrošačkih cena<sup>6</sup>, iznela 14,5%, 13,5% i 12,4% u Srbiji – a 7,1%, 6,4% i 6,1% u Evropskoj uniji. U poređenju sa Srbijom veću međugodišnju inflaciju imala je samo Mađarska. Međugodišnja inflacija u Mađarskoj iznela je 21,9% u maju, 19,9% u junu i 17,5% u julu 2023.

<sup>5</sup> Opšti međugodišnji indeksi cena za maj, jun i jul 2023. od 114,8, 113,7 i 112,5 mogu da se rastave na sledeće činioce:

$114,8 = 0,1697 \times 97,0 + 0,0423 \times 103,2 + 0,7880 \times 119,1$

$113,7 = 0,1737 \times 95,5 + 0,0511 \times 103,1 + 0,7752 \times 118,4$

$112,5 = 0,1857 \times 93,8 + 0,0551 \times 103,2 + 0,7592 \times 117,7$

<sup>6</sup> Poređenje inflacije u Evropskoj uniji zasniva se na jedinstvenom konceptu: harmonizovanom indeksu potrošačkih cena. Zato se za Srbiju – umesto nacionalnog koncepta: indeksa potrošačkih cena – u obzir mora uzeti harmonizovani indeks potrošačkih cena, koji Republički zavod za statistiku eksperimentalno obračunava od januara 2013.

## AKTUELNOSTI U EKONOMSKOJ POLITICI<sup>7</sup>

Za aktuelnosti u ovom broju izdvojili smo dve teme. Prva se tiče početka primene CBAM uredbe od 1. oktobra, a druga rebalansa budžeta.

### **1) Primena CBAM-a od 1. oktobra 2023.**

Evropska komisija je 17. avgusta 2023. donela Pravilnik o implementaciji CBAM uredbe koja je zvanično stupila na snagu dan nakon objavljivanja u Sl.glasniku EU 16. maja 2023 (EUR-Lex - L:2023:130:TOC - EN). Desilo se ono što smo nagovestili početkom godine u MAT-u br. 337 (prilog: "CBAM mehanizam EU - novi rizik za robni izvoz Srbije"). Prelazna faza primene CBAM-a startuje 1. oktobra 2023. godine, trajajući naredne dve godine, dok će prvi izveštaj uvoznici CBAM proizvoda podneti Evropskoj komisiji već do 31. januara 2024.

Pravilnik o implementaciji bliže uređuje obaveze uvoznika u vezi sa evidentiranjem, praćenjem i izveštavanjem o izvršenom uvozu CBAM proizvoda za tržište EU.

CBAM (eng. *carbon border adjustment mechanism*) je instrument sprovođenja politike zaštite životne sredine i dekarbonizacije EU a u cilju smanjenja emisije gasova sa efektom staklene bašte za 55% do 2030. i klimateske neutranosti do 2050. Kreiran je da zaštiti CBAM proizvođače iz EU koji već snose teret ambiciozne klimatske agende, tako što će se uvoz omogućiti samo robi koju prati dokaz o plaćenju emisije CO<sub>2</sub>, tj. robi čija cena konštanja sadrži trošak emisije CO<sub>2</sub> ekvivalentan onoj iz EU. Pojednostavljeno, reč je o prekograničnoj taksu koja će se naplaćivati na proizvode koji pripadaju robnim kategorijama: gvožđe i čelik, aluminijum, đubrivo električnu energiju, cement i vodonik, koji stižu u EU iz zemalja u kojima oporezivanje u cilju dekarbonizacije ne funkcioniše.

U prelaznoj fazi CBAM-a trgovci imaju obavezu izveštavanja samo o obimu (direktnih i specifičnih) emisija CO<sub>2</sub> ugrađenima u uvozni proizvod koji podleže mehanizmu, bez plaćanja takse. Postepena naplata takse počinje 1. januara 2026. a njen pun iznos od 100% od 2034. Emisije moraju biti iskazane u obliku CO<sub>2</sub> po toni uvezene robe, po metodologiji koja je definisana u tački B.2 Aneksa III Uredbe EU br. 2023/956<sup>8</sup>. Takva uvozna CBAM deklaracija, sa detaljnom kvantifikacijom emisije CO<sub>2</sub>, će se podnositi novoosnovanom prelaznom registru CBAM.

Komisija je uverena da prelazna faza do 2026. godine daje dovoljno vremena preduzećima da se pripreme za početak naplate prekogranične takse. U međuvremenu će se detaljnije razraditi konačna metodologija primene mehanizma i razviti informatički alati za izračunavanje emisija i izveštavanje. Ipak, čini nam se da je najmanji problem ispuniti formalnu obavezu izveštavanja. Izazov je obezbediti objektivnost i nepristrasnost ukoliko apstrahujemo kazne koje nisu zanemarljive (kreću se u rasponu od 10 do 50 evra po toni nerpijavljene emisije)? Na primer, nije poznato na koji način će se garantovati adekvatnost, verodostojnost i tačnost informacija o sistemu proizvodnih procesa, uključujući podatke o emisijama na nivou pojedinačnih instalacija. Za potrebe provere i izveštavanja, nacionalni sistemi treba da obezbede potrebne informacije o robi koja je navedena u Aneksu I Uredbe EU br. 2023/956 na koju se primenjuju standardizovani emisijski faktori (koeficijenti) odnosno faktori konverzije koji su precizno navedeni u

---

<sup>7</sup> Autor prve tačke je Ivan Nikolić, a druge Vesna Simonović

<sup>8</sup> videti član 4. [https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-08/C\\_2023\\_5512\\_1\\_EN\\_ACT\\_part1\\_v6.pdf](https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-08/C_2023_5512_1_EN_ACT_part1_v6.pdf)



Aneksu VIII pomenute Uredbe. Da li je realno da će npr. Kina dozvoliti nekakvoj inspekciji iz EU da zalazi u njihove kompanije u cilju proučavanja tehnološkog procesa proizvodnje na osnovu čega bi se izvršila ocena emisije CO<sub>2</sub>? Da li uopšte postoji dovoljno znanja i tehničkih mogućnosti u zemljama van EU za tako nešto?

*Novi trošak dekarbonizacije će značajno umanjiti cenovnu konkurentnost izvoza zemalja izvan EU, što se u načelu može razumeti s obzirom na činjenicu da proces dekarbonizacije košta. Porez će imati negativni uticaj na prerađivačku industriju Srbije i zemlje Zapadnog Balkana koje izvoze CBAM proizvode na tržište EU. Iz rezultata u Tabeli 1. vidi se da nova taksa EU dotiče deseti deo ukupnog izvoza regiona Zapadnog Balkana (npr. Srbija je lane na tržište EU plasirala CBAM proizvode u vrednosti od 2.075,5 miliona evra što je 10,7% ukupnog robnog izvoza).*

**Tabela 1.** Udeo izvoza CBAM proizvoda u EU28 u ukupnom robnom izvozu posmatranih zemalja

	2018	2019	2020	2021	2022
Crna Gora	37,5%	35,4%	33,0%	35,7%	50,6%
Bosna i Hercegovina	19,4%	18,7%	16,5%	21,7%	23,3%
S.Makedonija	8,8%	7,3%	7,8%	9,1%	10,9%
Srbija	10,1%	9,2%	7,8%	9,6%	10,7%
Albanija	2,3%	2,2%	8,0%	3,0%	0,3%
Zapadni Balkan	11,4%	10,4%	9,6%	11,5%	12,8%

*Izvor: kalkulacija autora; Napomena: CBAM proizvodi definisani prema Uredbi (EU) 2023/956*

**Tabela 2.** Udeo izvoza CBAM proizvoda u EU28 u ukupnom izvozu CBAM proizvoda posmatranih zemalja

	2018	2019	2020	2021	2022
Srbija	76,8%	73,9%	73,4%	71,5%	71,1%
Bosna i Hercegovina	70,2%	66,4%	64,1%	66,1%	69,1%
S.Makedonija	58,7%	54,5%	58,1%	59,8%	60,9%
Crna Gora	67,3%	62,6%	65,0%	34,3%	30,3%
Albanija	53,8%	34,4%	23,1%	43,3%	13,8%
Zapadni Balkan	71,3%	67,7%	65,1%	66,3%	66,6%

*Izvor: ibidem*

Nadalje, kompanije iz regiona imaju dodatni problem zbog činjenice da njihova konkurencija u EU godinama unazad dobija izdašne subvencije preko Sistema za trgovanje emisijama, kako bi spremno dočekali primenu pomenutog mehanizma. S druge strane, nova taksa bi mogla dodatno uvećati prosečne cene CBAM proizvodima u EU. Eventualno odustajanje zemalja da slede ovakvu rigidnu proceduru deklarisanja CBAM proizvoda smanjilo bi njihovu ponudu na tržištu i delovalo inflatorno. Napominjemo da ove proizvode svrstavamo u kategoriju energije i intermedijarnih proizvoda, oni su neophodni resursi proizvodnom procesu. Prema tome postoji i rizik povratnog negativnog uticaja na potkopavanje ionako narušene cenovne konkurentnosti samih evropskih proizvođača na globalnom tržištu.

**Tabela 3.** Izvoz CBAM proizvoda iz Srbije u EU, u milionima EUR

	2018	2019	2020	2021	2022
Gvožđe i čelik	889,6	757,9	632,6	988,3	1.221,1
Aluminijum	252,7	247,5	224,8	329,8	430,3
Đubrivo	77,2	80,6	67,3	119,8	241,1
Električna energija	33,8	37,5	48,5	47,8	180,6
Cement	4,3	2,4	2,8	2,2	2,2
Vodonik	1,4	0,1	0,1	0,1	0,2
CBAM ukupno	1.259,0	1.125,9	976,1	1.487,9	2.075,5

Izvor: *ibidem***Tabela 4.** Udeo izvoza CBAM proizvoda iz Srbije u EU u ukupnom izvozu posmatranih robnih grupa

	2018	2019	2020	2021	2022
Gvožđe i čelik	79,4%	70,8%	77,5%	72,9%	77,6%
Aluminijum	79,1%	76,0%	79,7%	81,1%	80,1%
Đubrivo	75,0%	61,5%	60,0%	66,6%	71,1%
Električna energija	50,2%	51,7%	47,0%	36,2%	48,7%
Cement	27,9%	93,3%	29,8%	28,4%	82,0%
Vodonik	43,5%	16,0%	20,5%	14,0%	34,8%

Izvor: *ibidem***(2) Predlog rebalansa budžeta za 2023.**

Vlada Republike Srbije usvojila je početkom septembra predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike Srbije za 2023. godinu, odnosno predlog rebalansa budžeta za 2023. Zakon je ušao u skupštinsku proceduru. Cilj izmene budžeta je prilagođavanje ekonomskim tokovima, koji su nastali tokom godine.

Predlogom o rebalansu budžeta predviđena su *ukupna primanja* od 1.903.965 miliona dinara, što je za 60.601 miliona dinara ili 3,3% više u odnosu na prvobitno planirana primanja budžeta. Rebalansom je predviđeno povećanje skoro svih kategorija primanja, imajući u vidu da su korekcije naniže planirane jedino za primanja po osnovu poreza na dodatu vrednost, carina i donacija i to za 41.300 miliona dinara ili 4,8%, 3.000 miliona ili 3,5% i 3.876 miliona ili 7,7%, respektivno. Na smanjenje primanja po osnovu poreza na dodatu vrednost utiče smanjenje poreza na dodatu vrednost iz uvoza, što zajedno sa planiranim smanjenjem primanja po osnovu carina ukazuje na očekivanja da se smanji uvoz. Ovakva očekivanja potvrđuju i statistički podaci, prema kojima je uvoz u periodu januar-jul 2023. godina za 5,3% manje u odnosu na isti period prethodne godine. Najznačajnije povećanje primanja budžeta planirano je za porez na dobit pravnih lica (49.600 miliona dinara ili 26,3%) i akciza (29.900 miliona dinara ili 9,0%). Očekivano

*povećanje primanja po osnovu akciza u najvećoj meri je rezultat povećanja primanja po osnovu akciza za naftne derivate, imajući u vidu da je u aprilu ove godine ukinuta mera umanjenja akciza na naftne derivate, koja je tokom 2022. godine i delom 2023. godine sprovedena sa ciljem stabilizacije kretanja na tržištu naftnih derivata.*

Planirani ukupni izdaci budžeta iznose 2.131.465 miliona dinara, što je za 24.101 miliona dinara ili 1,1% više u odnosu na prvobitno planirani budžet. U odnosu na prvobitno planirani budžet, smanjenje rashoda predviđeno je za izdatke po osnovu transfera ostalim nivoima vlasti (-21.424 miliona dinara ili -16,0%), dotacija organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja (-17.536 miliona dinara ili -6,2%), otplatu glavnica u cilju sprovođenja javnih politika (-1.000 miliona dinara ili -3,9%) i za nabavku finansijske imovine u cilju sprovođenja javnih politika (-41.675 miliona dinara ili -35,6%). Značajnije povećanje projektovanih izdataka odnosi se na ostale tekuće rashode (14.558 miliona dinara ili 37,0%), dotacije međunarodnim organizacijama (2.621 miliona dinara ili 30,7%), ostale dotacije i transferi (764 miliona dinara ili 18,0%) i subvencije (33.176 miliona dinara ili 17,2%).

*Pored povećanja planiranih izdataka po osnovu subvencija, treba napomenuti da je izvršena i preraspodela njihove namene, pa su tako značajno povećane subvencije u oblasti poljoprivrede, drumskog saobraćaja i turizma (32.066 miliona dinara ili 46,7%, 11.764 miliona dinara ili 59,7% i 1.061 miliona dinara ili 101,4%, respektivno), dok su najznačajnije smanjena sredstva u oblasti energetike i nauke i obrazovanja (-11.179 miliona dinara ili -32,3% i -266 miliona dinara ili -8,0%, respektivno).*

*Predlogom rebalansa budžeta predviđeno povećanje i primanja i izdataka budžeta, međutim veće povećanje primanja u odnosu na izdatke rezultiralo je smanjenjem planiranog deficita. Predviđen je deficit u visini od 227.500 miliona dinara ili 2,8% BDP-a<sup>9</sup>, što je za 0,5 procentnih poena manje učešće u bruto domaćem proizvodu u odnosu na prvobitno planirani budžet za 2023. godinu.*

#### **Poređenje budžeta i rebalansa budžeta za 2023. godinu**

	Zakon o budžetu za 2023. godinu, mil. RSD	Predlog rebalansa budžeta za 2023. godinu, mil. RSD	Razlike, mil. RSD	Promena u odnosu na Zakon o budžetu za 2023. godinu, %	Struktura, %	
					prema Zakonu o budžetu	prema predlogu rebalansa budžeta
<b>I UKUPNI PRIHODI I PRIMANJA</b>	<b>1,843,364</b>	<b>1,903,965</b>	<b>60,601</b>	<b>3.3</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
1. Poreski prihodi	1,592,800	1,632,500	39,700	2.5	86.4	85.7
1.1. Porez na dohodak građana	107,800	111,500	3,700	3.4	5.8	5.9
1.2. Porez na dobit pravnih lica	188,400	238,000	49,600	26.3	10.2	12.5
1.3. Porez na dodatu vrednost	865,000	823,700	-41,300	-4.8	46.9	43.3
- u zemlji	77,200	131,700	54,500	70.6	4.2	6.9
- iz uvoza	787,800	692,000	-95,800	-12.2	42.7	36.3

<sup>9</sup> Prema projekciji Ministarstva finansija, bruto domaći proizvod za 2022. godinu iznosiće 8 103 500 mil. RSD.

## Poređenje budžeta i rebalansa budžeta za 2023. godinu

	Zakon o budžetu za 2023. godinu, mil. RSD	Predlog rebalansa budžeta za 2023. godinu, mil. RSD	Razlike, mil. RSD	Promena u odnosu na Zakon o budžetu za 2023. godinu, %	Struktura, %	
					prema Zakonu o budžetu	prema predlogu rebalansa budžeta
1.4. Akcize	332,100	362,000	29,900	9.0	18.0	19.0
- na derivate nafte	169,000	193,000	24,000	14.2	9.2	10.1
- na duvanske prerađevine	121,500	125,400	3,900	3.2	6.6	6.6
- ostale akcize	41,600	43,600	2,000	4.8	2.3	2.3
1.5. Carine	86,000	83,000	-3,000	-3.5	4.7	4.4
1.6. Ostali poreski prihodi	13,500	14,300	800	5.9	0.7	0.8
2. Neporeski prihodi i primanja od prodaje nefinansijske imovine	200,087	224,864	24,777	12.4	10.9	11.8
2.1. Redovni neporeski prihodi	131,623	144,400	12,777	9.7	7.1	7.6
- prihodi od imovine	24,900	30,300	5,400	21.7	1.4	1.6
- takse	21,900	21,900	0	0.0	1.2	1.2
- prihodi od prodaje dobara i usluga	33,600	38,500	4,900	14.6	1.8	2.0
- novčane kazne	10,700	11,500	800	7.5	0.6	0.6
- ostali redovni neporeski prihodi	33,523	35,200	1,677	5.0	1.8	1.8
- primanja od prodaje nefinansijske imovine	7,000	7,000	0	0.0	0.4	0.4
2.2. Vanredni neporeski prihodi	26,000	38,000	12,000	46.2	1.4	2.0
- dobit javnih agencije	2,500	2,500	0	0.0	0.1	0.1
- deo dobiti javnih preduzeća i dividende budžeta	11,000	23,000	12,000	109.1	0.6	1.2
- ostali vanredni prihodi	12,500	12,500	0	0.0	0.7	0.7
2.3. Neporeski prihodi indirektnih korisnika	42,464	42,464	0	0.0	2.3	2.2
- transferi između budžetskih korisnika na različitim nivou vlasti	21,643	21,643	0	0.0	1.2	1.1
- prihodi od prodaje dobara i usluga	20,821	20,821	0	0.0	1.1	1.1
3. Donacije	50,477	46,601	-3,876	-7.7	2.7	2.4
<b>II UKUPNI RASHODI I IZDACI</b>	<b>2,107,364</b>	<b>2,131,465</b>	<b>24,101</b>	<b>1.1</b>	<b>100.0</b>	<b>100.0</b>
1. Tekući rashodi	1,537,460	1,579,141	41,681	2.7	73.0	74.1
1.1. Rashodi za zaposlene	410,449	416,765	6,316	1.5	19.5	19.6
- plate zaposlenih	327,306	331,085	3,779	1.2	15.5	15.5
- doprinosi na teret poslodavca	56,787	57,452	665	1.2	2.7	2.7

## Poređenje budžeta i rebalansa budžeta za 2023. godinu

	Zakon o budžetu za 2023. godinu, mil. RSD	Predlog rebalansa budžeta za 2023. godinu, mil. RSD	Razlike, mil. RSD	Promena u odnosu na Zakon o budžetu za 2023. godinu, %	Struktura, %	
					prema Zakonu o budžetu	prema predlogu rebalansa budžeta
- ostali rashodi za zaposlene	26,355	28,228	1,872	7.1	1.3	1.3
1.2. Korišćenje roba i usluga	171,409	182,364	10,955	6.4	8.1	8.6
1.3. Otplata kamata i prateći troškovi zaduživanja	143,499	148,765	5,266	3.7	6.8	7.0
- na domaće kredite	55,817	53,017	-2,800	-5.0	2.6	2.5
- na strane kredite	69,132	79,932	10,800	15.6	3.3	3.8
-po osnovu aktiviranih garancija	5,200	6,700	1,500	28.8	0.2	0.3
-prateći troškovi zaduživanja	13,349	9,115	-4,234	-31.7	0.6	0.4
1.4. Subvencije	192,922	226,098	33,176	17.2	9.2	10.6
- u oblasti nauke i obrazovanja	3,311	3,045	-266	-8.0	0.2	0.1
- u oblasti energetike	34,564	23,385	-11,179	-32.3	1.6	1.1
- u oblasti zaštite životne sredine	4,357	4,503	146	3.4	0.2	0.2
- za vazdušni saobraćaj	605	725	120	...	0.0	0.0
- u privredi	25,296	24,814	-482	-1.9	1.2	1.2
- u poljoprivredi	68,723	100,789	32,066	46.7	3.3	4.7
- za železnički saobraćaj	25,100	25,075	-25	-0.1	1.2	1.2
- za drumski saobraćaj	19,713	31,477	11,764	59.7	0.9	1.5
- u oblasti turizma	1,046	2,107	1,061	101.4	0.0	0.1
- u oblasti kulture	1,800	1,800	0	0.0	0.1	0.1
- ostale	8,407	8,377	-29	-0.3	0.4	0.4
1.5. Donacije stranim vladama	10	386	376	...	0.0	0.0
1.6. Dotacije međunarodnim organizacijama	8,524	11,144	2,621	30.7	0.4	0.5
1.7. Transferi ostalim nivoima vlasti	134,203	112,779	-21,424	-16.0	6.4	5.3
- opštinama i gradovima	33,327	34,765	1,438	4.3	1.6	1.6
- AP Vojvodina	46,318	45,459	-859	-1.9	2.2	2.1
- ostali transferi	54,558	32,555	-22,003	-40.3	2.6	1.5
1.8. Dotacije organizacijama obaveznog socijalnog osiguranja	282,433	264,897	-17,536	-6.2	13.4	12.4
- RF PIO	185,673	160,433	-25,240	-13.6	8.8	7.5

## Poređenje budžeta i rebalansa budžeta za 2023. godinu

	Zakon o budžetu za 2023. godinu, mil. RSD	Predlog rebalansa budžeta za 2023. godinu, mil. RSD	Razlike, mil. RSD	Promena u odnosu na Zakon o budžetu za 2023. godinu, %	Struktura, %	
					prema Zakonu o budžetu	prema predlogu rebalansa budžeta
- NSZ	4,796	4,383	-413	-8.6	0.2	0.2
- RFZO	83,351	89,851	6,500	7.8	4.0	4.2
- Fond SOVO	440	410	-30	-6.8	0.0	0.0
- ostali transferi	8,173	9,820	1,647	20.2	0.4	0.5
1.9. Ostale dotacije i transferi	4,250	5,014	764	18.0	0.2	0.2
1.10. Socijalna osiguranje i socijalna zaštita	147,424	154,154	6,730	4.6	7.0	7.2
- Dečija zaštita	87,389	91,272	3,883	4.4	4.1	4.3
- Boračko-invalidska zaštita	17,705	19,005	1,300	7.3	0.8	0.9
- Socijalna zaštita	33,862	35,396	1,534	4.5	1.6	1.7
- Tranzicioni fond	250	250	0	0.0	0.0	0.0
- Učenički standard	955	956	1	0.1	0.0	0.0
- Studentski standard	1,401	1,550	150	10.7	0.1	0.1
- Fond za mlade talente	928	979	51	5.5	0.0	0.0
- Sportske stipendije, nagrade i priznanja	1,545	1,741	196	12.7	0.1	0.1
- Izbegla i raseljena lica	1,022	756	-266	-26.0	0.0	0.0
- Ostala socijalna zaštita iz budžeta	2,369	2,249	-119	-5.0	0.1	0.1
1.11 Ostali tekući rashodi	42,337	56,775	14,438	34.1	2.0	2.7
- Sredstva rezervi	3,002	2,882	-120	-4.0	0.1	0.1
- Ostali tekući rashodi	39,335	53,893	14,558	37.0	1.9	2.5
2. Izdaci za nefinansijsku imovinu	427,203	452,297	25,095	5.9	20.3	21.2
3. Izdaci za otplatu glavnice (u cilju sprovođenja javnih politika)	25,500	24,500	-1,000	-3.9	1.2	1.1
4. Izdaci za nabavku finansijske imovine (u cilju sprovođenja javnih politika)	117,201	75,527	-41,675	-35.6	5.6	3.5
<b>III FISKALNI SUFICIT/DEFICIT (I - II)</b>	<b>-264,000</b>	<b>-227,500</b>	36,500	...	...	...

## ANALIZA 1

# KRATKOROČNI OPORAVAK, ALI DUGOROČNO USPORAVANJE - NAJNOVIJA KRETANJA SVETSKE EKONOMIJE

*Autori: Miladin Kovačević i Katarina Stančić*

*Svetska ekonomija nastavlja da se oporavlja od pandemije, rata u Ukrajini, problema u lancima snabdevanja i energetske krize. Kratkoročni indikatori pokazuju da je u prvom kvartalu 2023. godine ekonomska aktivnost pokazala izvesnu otpornost – tržište rada je i dalje „zategnuto“ (tražnja za radnom snagom je veća od ponude) i nezaposlenost je niska, cene hrane i energenata su se normalizovale i inflacija je na opadajućoj putanji, iako i dalje visoka u poređenju sa istorijskim standardima. Na osnovu ovih pozitivnih pokazatelja, MMF je prognozu globalnog rasta u 2023. godini revidirao blago naviše (za 0,2 procentna poena) u odnosu na aprilske prognoze - na 3,0% (posle rasta od 3,5% u 2022. godini)<sup>10</sup>. Međutim, mere preduzimate u borbi protiv inflacije, kao i visoka inflacija, uzele su svoj danak i odrazile su se na ekonomsku aktivnost i standard stanovništva. Još je rano za slavlje, jer premda kratkoročno prisutan rast BDP-a, on je ispod dugoročnog proseka (u periodu od 2000. do 2019. iznosio je u proseku 3,8%). Preciznije rečeno, razloga za slavlje nema uopšte, jer kako MMF navodi, svetska ekonomija gubi momentum i teško je očekivati ozbiljniji zaokret u godinama koje su pred nama.*

**Globalni oporavak se nastavlja.** Faktor koji je najviše doprineo rastu u prvom kvartalu 2023. jeste **rotacija tražnje od dobara ka uslugama**. Naime, inicijalno po otvaranju ekonomija nakon pandemije, usledila je ogromna potražnja za raznim vrstama proizvoda koji su bili nedostupni za vreme zatvaranja. Ali transport je i dalje bio onemogućen, kao i mnoge druge uslužne delatnosti. Sada, u drugoj fazi, imamo oporavak usluga – turističkih, ugostiteljskih i pratećih, a pad tražnje za proizvodima. Ovaj trend je najviše pogodovao zemljama koje imaju razvijen turizam (južna Evropa), a efekat njihove ekspanzije preneo se u prvom kvartalu 2023. i na rastuće i nerazvijene zemlje.

Verovatno najveći izazov iz 2022. godine – **inflacija** – u ovoj godini je u fazi usporavanja i očekuje se da će u proseku iznositi 6,8% (posle 8,7% u 2022.), a 5,2% u 2024. godini. Iako trka sa inflacijom još uvek nije dobijena, mnogi njeni uzročnici su pod kontrolom – lanci snabdevanja su se oporavili (što znači da neće biti nestašica koje dovode do rasta cena), a troškovi isporuke i transporta su vraćeni na pre-pandemijske nivoe. Razlog smanjene inflacije nisu samo restriktivne mere monetarne politike, već pad cena hrane i energenata koji je usledio nakon gomilanja zaliha gasa u Evropi i usporavanja kineske ekonomije nakon njenog otvaranja. Takođe, indirektno, pad cena energenata i hrane je rezultat pada globalne ekonomske aktivnosti koja je došla nakon akcija monetarne politike, jer su one razlog smanjene tražnje za berzanskim proizvodima koji se koriste kao inputi u proizvodnji.

Međutim, **bazna inflacija** (koja isključuje hranu i energente), opada znatno sporije i u ovoj godini će u razvijenim ekonomijama biti nepromenjena u odnosu na prethodnu godinu (5,1%). Štaviše, čak polovina zemalja u svetu ne očekuje pad bazne inflacije u 2023. godini. Njen visok nivo i istrajnost su rezultat rasta korporativnih profita i zarada (koji se ugrađuju u cene), naročito kad se ima u vidu da je produktivnost u opadanju i da su visoki profiti i zarade sve manje održivi. Presudan faktor u borbi protiv inflacije (u sadašnjim uslovima) biće zarade. Naime, zarade su u poslednjih godinu dana nominalno rasle ali sporijim

---

<sup>10</sup> <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/07/10/world-economic-outlook-update-july-2023>

tempom nego cene. Shodno tome, realne zarade su se smanjivale. Ako tržište rada zadrži sadašnje karakteristike (tj. ponuda radnih mesta ostane veća od potražnje), realne zarade će se oporaviti i jaz između zarada i inflacije će se smanjiti. Samim tim, smanjiće se i inflatorna očekivanja i usporiti inflacija.

**Gubi li svetska ekonomija momentum?** Premda je postpandemijski oporavak prisutan, na srednji i dugi rok globalna ekonomija je u fazi usporavanja. Pre svega, i kratkoročno (u odnosu na prethodnu godinu) prisutan je niži rast, delimično uslovljen restriktivnom monetarnom politikom koja je dovela do pada aktivnosti. Ali, ni horizont od pet godina unapred ne daje signale ozbiljnijeg rasta – naprotiv, on će u najboljem slučaju biti oko 3%. Ovo je zabrinjavajuća činjenica koja ukazuje na to da postoji usporavajući faktor ukorenjen duboko u temeljima svetske ekonomije, a to je smanjena produktivnost. I zaista, u pitanju je zamajac rasta životnog standarda i kada on gubi snagu, dugoročni razvitak postaje nedostižan. Zašto se dešava pad produktivnosti i to na globalnom nivou? Razlozi su već odavno tema stručnih rasprava i svode se na starenje stanovništva i demografske promene koje dovode do povećanja kontingenta neaktivnog stanovništva i s tim u vezi povećanja budžetskih troškova za finansiranje socijalne i zdravstvene zaštite. S druge strane, broj živorođenih je sve manji i kontigent aktivnog i radno sposobnog stanovništva se smanjuje, a time i prihodi u budžetu. Pred vladama mnogih razvijenih ekonomija ovi izazovi su prisutni već desetak godina unazad i već se odražavaju preko pada produktivnosti i visokih budžetskih izdataka. Situacija sa produktivnošću se dodatno pogoršala sa pandemijom koja je ostavila posledice na kvalitet obrazovanja, a što će se osetiti u godinama koje dolaze. Istovremeno, pandemija je oslabila državne budžete iz kojih se izdvajalo za pomoć privredi i stanovništvu, zbog čega su sredstva za sprovođenje reformi desetkovana, a do novih je sve teže doći zbog rasta cene zaduživanja.

Jedini podsticaj globalnoj (i nacionalnim ekonomijama) bile bi adekvatno skrojene reforme koje bi povećale stopu participacije na tržištu rada, kvalitet obrazovanja i generalno doprinele stvaranju visoko kvalitetnog ljudskog kapitala. Neizbežne su i investicije koje bi otključale privredne potencijale i podstakle nove pravce razvoja (kao na primer zelena tranzicija).

**Projekcije po ekonomskim segmentima.** Rast će mnogo više biti usporen u grupi razvijenih ekonomija (1,5% u 2023. posle 2,7% u 2022. godini) nego u grupi rastućih (4% u 2022. i u 2023. godini). U **SAD** projektovan je rast od 1,8% u 2023. godini (posle 2,1% u 2022.), što je revizija naviše za 0,2 p.p. u odnosu na aprilske projekcije, zbog rastuće potrošnje u Q1 (naročito kad je u pitanju kupovina motornih vozila), koja je rezultat oporavka realnog dohotka. Ipak, ovaj momenat je prolazan jer FED najavljuje novo povećanje kamatnih stopa. **Evrozona** će iskusiti najveće usporavanje tj. rast 0,9% u 2023. posle 3,5% u 2022. godini. Unutar nje fragmentacija je velika – zemlje sa tradicionalno razvijenim uslužnim sektorom (npr. Španija i Italija) ostvariće najveći rast u 2023. (2,5% i 1,1%, redom) zahvaljujući oporavku turizma, dok će Nemačka ući u zonu kontrakcije (-0,3% u 2023. posle 1,8% u 2022. godini). I dok je Španija zemlja za koju je u odnosu na april izvršena najveća korekcija naviše (1 procentni poen), za Nemačku je rast revidiran naniže za 0,2 procentna poena. Uzrok kontrakcije nemačke ekonomije je najpre u negativnom uticaju inflacije na realni dohodak, čime je smanjena tražnja, ali i monetarno stezanje koje je usporilo ekonomsku aktivnost. Blagi oporavak Nemačke očekuje se tek od 2024. godine za kada je očekivan rast od 1,3%. U grupi razvijenih ekonomija i **Japan** će ostvariti rast veći nego prethodne godine (1,4% u 2023. posle 1% u 2022. godini), na bazi mera koje su stimulisale tražnju.

Što se tiče rastućih ekonomija, **Kina** je u fazi usporavanja (rast od 5,2% u 2023., a zatim 4,5% u 2024. godini). I pored skoka unutrašnje tražnje posle otvaranja zemlje, investiciona aktivnost je podbacila zbog problema u sektoru izgradnje nekretnina, koji je već godinama jedan od motora kineske investicione



potrošnje. Pored unutrašnjih neravnoteža, Kina se suočava i sa padom eksterne tražnje, zbog čega je doprinos neto izvoza rastu sve manji. **Indija** je i dalje zemlja sa stabilnim i jakim rastom koji čini čak 1/6 svetskog rasta u 2023. godini. Za 2023. projektovan je rast Indije od 6,1%, posle 7,2% u 2022. U odnosu na april prognoze su revidirane naviše (za 0,2 p.p.) zbog naglog skoka unutrašnjih investicija. Rastuća Evropa će takođe osetiti blagi rast u ovoj godini (1,8%), posle 0,8% u 2022., na bazi oporavka **Rusije** (rast 1,5% posle kontrakcije od -2,1% u 2022. godini) zahvaljujući snažnom fiskalnom stimulusu. Segment **Latinske Amerike i Kariba** trebalo bi da ostvari rast od 1,9% u 2023. godini posle 3,9% u 2022. godini. U pitanju je efekat pada cena berzanskih proizvoda, koji će se negativno odraziti na zemlje izvoznice. Izdvajaju se **Brazil i Meksiko**, sa rastom od 2,1% i 2,6% u ovoj godini, zbog oporavka poljoprivrede u Brazilu i uslužnog sektora u Meksiku, uz pozitivna prelivanja iz SAD. U **Argentini** je zbog jake suše prisutna veoma teška situacija i očekivana kontrakcija od -2,5% u 2023. godini.

**Prioritetne mere i rizici.** Rizici koji i danas dominiraju isti su kao i pre nekoliko meseci: istrajavanje inflacije (što bi dovelo do daljeg smanjenja realnog dohotka, erozije valute, jačanja dolara i talasa deprecijacija), izostanak potpunog oporavka Kine (čije bi se posledice prelile na ceo svet), turbulencije na finansijskom tržištu (dovele bi do stresa u bankarskom sektoru), dalji rast javnog duga i geopolitičke fragmentacije. Neizostovan je i rizik od eskalacije sukoba u Ukrajini (koji bi izazvao ponovni skok cena berzanskih proizvoda) i vremenskih nepogoda.

Verovatno najefektnija, ali i najbolnija mera sprovedena u poslednjih godinu dana je bilo monetarno stezanje, odnosno povećanje kamatnih stopa od strane centralnih banaka. Prema MMF-u, ovakav restriktivan pravac trebalo bi zadržati sve dok se ne pojave jasni signali da se smiruje bazna inflacija, a njih još nema. Premda rast kamatnih stopa jeste usporio ekonomsku aktivnost (smanjene su investicije zbog skupih kredita, javni i privatni dug je porastao i teže se servisira, kreditna aktivnost banaka je smanjena, raspoloživi dohodak je smanjen zbog povećane rate za dug), restriktivnoj monetarnoj politici se mora odati (bar) jedno priznanje, a to je držanje inflatornih očekivanja pod kontrolom. Jer, da monetarne vlasti nisu preduzele ovaj korak, u privatnom sektoru bi se pojavila sumnja da će inflacija biti suzbijena sama od sebe. Štaviše – pojačala bi se negativna očekivanja i uveo dodatni oprez u poslovanje (na primer, ugrađivanje inflacije u buduće cene, manjak ulaganja, otpuštanje zaposlenih). U tom slučaju danas bismo imali znatno drukčije ekonomsko okruženje.

Iako je odgovornost za rast kamatnih stopa na strani centralnih banaka, i država ima instrumente da uradi nešto po tom pitanju. Pre svega, da polako počne da uspostavlja fiskalnu stabilnost i da vrati javni dug na održivu trajektoriju. Posle par godina ogromnih fiskalnih izdataka, servisiranje duga je postalo preskupo i vreme je da se povećaju budžetski prihodi ili smanje rashodi. Na ovaj način bi se, indirektno, dovelo i do smirivanja inflacije, jer bi se suzbila agregatna tražnja. Dakle, zbog neizvesnosti i oslabljenih javnih finansija, obnavljanje fiskalnog prostora je prioritet.

**Nemačka ekonomija – kratak osvrt.** U julu je nemački PMI<sup>11</sup> za prerađivačku industriju opao na 38,8 posle 40,6 u junu ove godine. Ovo je šesti po redu sukcesivni pad PMI indeksa, najniži od maja 2020. godine i sa vrednošću ispod 50 koja predstavlja granicu između rasta i kontrakcije. Pokazatelji su najlošiji u pogledu novih porudžbina koje su u najvećoj kontrakciji u poslednjih 30 godina, kao i kod zaposlenosti u ovom

---

<sup>11</sup> Purchasing Managers' Index – ekonomski indikator baziran na mesečnom istraživanju sentimenta različitih kompanija. Pokazuje aktuelni trend u prerađivačkoj industriji i uzima vrednosti od 1 do 100, gde je veći rezultat pokazatelj boljih performansi.

sektoru, koja se takođe smanjuje prvi put od 2021. godine. Optimistično je samo to što cene inputa opadaju vrlo brzo. Sentiment u kompanijama je jako loš, a kao razlog privrednici navode ogroman zastoj tražnje u svim kategorijama izazvan ekonomskom i geopolitičkom neizvesnošću, kao i nepovoljnim finansijskim uslovima.

Nemački BDP je u drugom kvartalu 2023. godine bio bez rasta (0%), a dva prethodna kvartala je bio negativan: -0,1% u Q1 2023 i -0,4% u Q4 2022, čime je ekonomija ušla u tehničku recesiju. Inflacija je u julu bila 6,2%, posle 6,4% u junu ove godine, što je više od proseka Evrozone u julu (5,3%). Generator inflacije je rast cena hrane (11%), dok cene energenata pokazuju usporavanje.

Budući visoko zavisna od ruskog gasa, ekonomija Nemačke je pod pritiskom od početka sukoba u Ukrajini, od kada je počeo i rast cena energenata i istovremno pad potrošnje zbog pesimističnih prognoza u vezi poskupljenja energenata. Stanovništvo je počelo da „steže kaiš“, a privreda je u početku odolevala, ali zahvaljujući opsežnoj pomoći države, prelasku na tečni gas i smirivanju cena gasa krajem jeseni 2022. godine. Međutim, konstantno povećanje kamatnih stopa od strane ECB-a polako je podrivalo privrednu aktivnost. Ubrzo su i najveći trgovinski partneri Nemačke počeli od nje da naručuju manje proizvoda nego inače uz objašnjenje da su prisutne velike geopolitičke turbulencije, visoka inflacija i pad kupovne moći.

Istovremeno, nemačka automobilska industrija, koja čini oko 5% BDP-a, i dalje se bori sa posledicama pandemije i nefunkcionalnim lancima snabdevanja. Iako je zabeležen rast proizvodnje automobila u prvoj polovini 2023. u odnosu na isti period 2022., proizvodnja je i dalje za oko 10% niža u poređenju sa prvom polovinom 2019. godine. Imajući u vidu celokupnu industrijsku situaciju u zemlji, može se očekivati usporavanje i pad porudžbina, bar do kraja godine. Spomenimo samo Volkswagen, najvećeg proizvođača automobila u Evropi, koji navodi slabu prodaju i pad porudžbina iz Kine, koja je dugo figurisala kao najveće tržište za ove automobile. U toku je polagani gubitak konkurentnosti nemačkih automobila na azijskom tržištu.

Međutim, sunovrat nemačke auto industrije<sup>12</sup> je započeo pre 2020., tj. 2015. godine u aferi „Dieselgate“ kada je VW priznao da je oko 11 miliona svojih vozila opremio uređajima sposobnim da prikazuju lažna očitavanja emisije ugljen-dioksida. Gubitak kompanije je bio ne samo novčani (oko 33 mlrd dolara) već i reputacijski, što je konkurencija iskoristila. U 2022. godini je po prvi put Kina – dotadašnje najveće tržište na koje je Nemačka izvozila automobile – izvezla više automobila u Nemačku nego Nemačka u Kinu. Time je Kina zvanično potvrdila osvajanje eksternog tržišta, budući da je do tada proizvodila automobile uglavnom za domaće tržište. Za vreme pandemije, kada su lanci snabdevanja počeli da pucaju, došlo je i do reorganizacije na tržištu automobilske industrije – osnovana je treća po veličini najveća svetska auto-grupacija Stellantis, udruživanjem Fiat-Chrysler i PSA (Peugeot-Citroen), koja postaje jedan od najvećih konkurenata VW. Pad poverenja kupaca, neodrživo visoke cene, pad standarda stanovništva i smanjenje potrošačkih navika samo su jedan deo kompleksnog problema nemačke auto industrije. Drugi deo predstavljaju troškovi, proizvodnja bazirana na nabavci jeftinih energenata i sirovina iz Rusije, gašenje nuklearnih kapaciteta i sporo prilagođavanje eri digitalizacije. Time Nemačka izbija po ranjivosti svoje ekonomije na prvo mesto u Evropi, što može dovesti do ekonomskih alii političkih posledica.

---

<sup>12</sup> <https://arhivalitika.hr/blog/das-auto-the-end/>

## ANALIZA 2

# LOKALNA JAVNA PREDUZEĆA: NEREŠENI IZAZOVI I REFORMSKI PRIORITETI KONSOLIDACIJE

*Autori:* Edvard Jakopin i Nataša Čokorilo

*U zemljama sa jačim ekonomskim institucijama, državna komunalna preduzeća imaju potencijal da budu transparentna i dobro vođena. Nasuprot tome, u zemljama sa slabijim ekonomskim institucijama, subvencije državnim komunalnim preduzećima su obično veće i manje transparentne.*

*(EBRD Transition report 2020-2021)*

### Uvod

Reformska iskustva tranzicije lokalnih javnih preduzeća (LJP) u Republici Srbiji, u periodu dužem od dve decenije, sugerišu da su mnoga preduzeća u državnom vlasništvu kontinuirano neefikasna u realizaciji ekonomskih i razvojnih ciljeva. Pitanja ciljeva LJP su od ključnog operativnog značaja: da li se radi o makroekonomskim ili mikroekonomskim ciljevima, ili i jednim i drugim, da li se radi o finansijskim i nefinansijskim ciljevima, i sl. Još je rodonačelnik savremene ekonomije Adam Smith tvrdio da je *„interes privrednika uvek u nečemu drugačiji, pa čak i suprotan interesu javnosti“* (1776). Na institucionalnom nivou, pitanja ciljeva i kontrole ostvarenja tih ciljeva, utiču na najširi spektar ekonomskih varijabli poslovanja LJP. Pored *„budžetskog ili fiskalnog uticaja“* na javne finansije na državnom i lokalnom nivou, LJP karakteriše i *„strukturni“* uticaj, preko mobilizacije i alokacije resursa i raspodele prihoda, što je refleksija implicitnih subvencija na lokalnom nivou. Dodatno, poseban makroekonomski rizik predstavlja poslovanje velikih LJP gubitaka (kakvo je JKP GSP Beograd). Istraživanje performansi poslovanja LJP u Republici Srbiji u periodu ekspanzije privrednog rasta 2015-2021. je pokazalo da je ceo sistem lokalnih javnih preduzeća netransformisan i da je kontinuirano suočen sa izazovima i problemima čija se rešavanja stalno odlažu, kao i da je neophodno pristupiti realizaciji reformskih prioriteta konsolidacije.

### 1. Otvorena pitanja i dileme reforme LJP

Usluge LJP, posebno komunalne usluge (voda, struja i gas), su osnovne usluge koje igraju vitalnu ulogu u ekonomskom i društvenom razvoju. Kvalitetne komunalne usluge su preduslov za efikasno iskorenjivanje siromaštva. Vlade su na kraju odgovorne za obezbeđivanje pouzdanog univerzalnog pristupa uslugama u okviru odgovornih regulatornih okvira.

**Komparativna analiza državnih preduzeća (DP) u tranzicionim državama je pokazala da veličina, efekti i rizici poslovanja DP osciliraju od zemlje do zemlje,** da ekonomski značaj DP oscilira u intervalu 1-12% u BDP i 0,5-8% u ukupnoj zaposlenosti. DP su dominantna u mrežnim industrijama u svim tranzicionim državama. Osnovni zaključak je da su DP u većini sektora manje profitabilna od privatnih firmi, kao i da efikasnost alokacije kapitala u DP zaostaje u mnogim sektorima za privatnim sektorom. Zajedničko za sve države je da poslovanje DP predstavlja značajan makroekonomski rizik po fiskalnu politiku, finansijsku stabilnost i, preko preliivanja produktivnosti, po ekonomski rast. Razlozi su nasleđeni problemi iz socijalizma, efekti privatizacije i slabe institucije. Efikasno i kvalitetno korporativno upravljanje je srž svih DP, posebno LJP. Najveći izazovi u upravljanju DP su politika vlasništva, finansijski nadzor i imenovanje odbora.

**Pored ekonomske i socijalne uloge, LJP imaju posebno značajnu ulogu u lokalizaciji ciljeva održivog razvoja iz globalne Agende UN 2030 (Sustainable Development Goals-SDG).** Kao produžena ruka lokalnih

zajednica, LJP su kreatori politike, katalizatori promena i nivo vlasti koji je najbolje pozicioniran da poveže SDG ciljeve sa lokalnim zajednicama. U Srbiji se to posebno odnosi na ekološke izazove: prečišćavanje otpadnih voda, poboljšanje kvaliteta vazduha, povećanje stepena očuvanja prirodnih eko sistema, smanjenje prekomerne upotrebe pesticida, i dr. Značajan momenat se odnosi na činjenicu da će na neminovnu transformaciju poslovanja LJP u narednih pet godina posebno uticati nove tehnologije, posebno: analitika velikih podataka (big data), računarstvo u oblaku (cloud computing) i veštačka inteligencija. Očekuje se da će efekti uvođenja novih tehnologija na radna mesta biti neto pozitivan.

**Reforma lokalnih javnih preduzeća u Srbiji se nalazi u inicijalnoj fazi.** Realizacija reformskih ciljeva koji se odnose na smanjenje gubitaka LJP u velikim gradovima kako bi se izbalansirali lokalni budžeti i poboljšao kvalitet komunalnih usluga, odvija se sporo i suočena je sa brojnim problemima. Poslovanje LJP sve više opterećuje lokalne privrede i lokalne budžete, jer direktno smanjuje investiciona ulaganja na lokalnu. Po kvalitetu usluga LJP Srbija sve više zaostaje za uspješnijim tranzicionim državama. Ključni problemi LJP odnose se na višak zaposlenih, nisku naplatu potraživanja, tehnološku zastarelost (tehnički gubici su veliki), podinvestiranost, dominaciju državnih monopola, niske cene usluga JKP koje nisu socijalno diferencirane, velike regionalne raspone u ceni komunalnih usluga i netransparentnost u radu LJP. Pored toga u svim oblastima LJP postoje i specifični problemi koji su karakteristični samo za tu oblast.

## 2. Performanse poslovanja LJP 2015-2021.

**Sektor državnih preduzeća (DP) u Srbiji je predimenzioniran, neefikasan i nereformisan, obuhvata 1.534 DP u kojima je zaposleno 193,5 hilj. radnika.** DP su gubitaši koji opterećuju poslovanje privrede: čak 42% kumuliranih gubitaka je locirano u DP, dok su obaveze premašile 24 mlrd. EUR (23,6% obaveza privrede). BDV DP učestvuje u BDP-u sa 6,69%, a u BDV privrede 12,9%.

**U Srbiji je aktivno oko 500 lokalnih javnih preduzeća (LJP), od čega više od 50% su JKP koja obavljaju jednu ili više komunalnih delatnosti (iz oblasti snabdevanja električne energije, vodosnabdevanja, sakupljanja, tretmana i odlaganja otpada, sektora građevinarstva i oblasti kopnenog saobraćaja i skladištenja), dok je spektar delatnosti preostalih LJP veoma različit (turizam, kultura, sport, i dr.) sa različitim organizacionim oblicima (nekoliko stotina različitih naziva). Koncentracija LJP je u gradovima, iznad 10 LJP imaju: Beograd (57), Novi Sad (16), Pančevo (16), Niš (12) i Subotica (11).**

Tabela 1. Bilans poslovanja LJP 2015-2021.

	Broj preduzeća	Broj zaposlenih	Ukupan prihod	Neto dobit	Neto gubitak	Neto rezultat	BDV	Kapital	Kum. gubitak	Ukupne obaveze
mil. EUR										
<b>2015</b>	450	58.052	1.498,0	75,6	28,6	47,0	602,9	1.944,8	453,9	1.337,4
<b>2016</b>	521	58.741	1.498,1	124,7	32,4	92,3	631,2	2.802,1	470,2	1.395,4
<b>2017</b>	532	57.902	1.668,2	102,3	26,8	75,5	679,2	2.429,4	596,5	1.516,6
<b>2018</b>	518	58.736	1.723,1	81,1	36,6	44,5	689,5	2.160,2	625,2	1.491,3
<b>2019</b>	512	57.755	1.782,9	60,5	33,9	26,6	693,9	2.565,6	652,3	1.547,5
<b>2020</b>	506	57.484	1.766,6	56,0	53,7	2,3	742,4	2.538,7	691,1	1.591,7
<b>2021</b>	506	57.739	1.926,2	65,0	31,8	33,2	797,1	2.584,5	707,4	1.681,1
<b>% privrede</b>	0,5	4,5	1,5	0,8	1,3	0,6	2,9	3,4	2,2	1,6

Izvor: Proračun autora na osnovu konačnih finansijskih izveštaja APR.

**Doprinos LJP privrednom rastu je iz godine u godinu sve manji.** BDV LJP u BDP-u je u konstantnom padu, sa 1,7% BDP u 2015. na 1,49% BDP u 2021. Najveće učešće LJP u privredi u 2021. je u broju zaposlenih (4,5%), BDV (2,9%), kumuliranom gubitku (2,2%) i ukupnim obavezama (1,6%).

Osnovne performanse poslovanja LJP u periodu 2015-2021. (Tabela 1.):

- **Sve ključne pozicije u bilansu poslovanja LJP 2015-2021. imaju trend pada, osim broja zaposlenih:** poslovni rezultat je smanjen za 55%, neto dobit je kumulativno smanjena čak za 30%, kumulirani gubici su porasli za 26,7%, obaveze su porasle za 21,5%. **Na bilanse LJP konstantno najviše utiče negativan finansijski rezultat JKP GSP Beograd;**
- **Trend negativnog poslovanja potvrđuje i dinamičan rast broja LJP sa negativnim poslovnim rezultatom (sa 126 na 186 LJP);**
- Prosečna stopa rasta BDV LJP 2016-2021. od 1,2% je 7 puta niža od prosečne u privredi. **Jaz u produktivnosti (BDV/zaposlenom) između LJP i privrede se konstantno produbljuje, 2021. je produktivnost LJP bila za 50% niža od prosečne u privredi;**
- **U 506 LJP je 2021. bilo zaposleno 57,7 hilj. radnika (4,5% ukupnog broja zaposlenih u privredi).** U odnosu na 2015. broj zaposlenih je smanjen za -0,5%. Odnos broja zaposlenih u LJP i zaposlenih u lokalnim privredama jasno pokazuje da je u nerazvijenim opštinama visoko učešće broja zaposlenih u LJP, što dodatno opterećuje njihove lokalne budžete;
- **Ceo sistem zarada u DP je nereformisan, neusklađen sa principima tržišnog poslovanja i fiskalne održivosti, komplikovan i netransparentan, sa neadekvatnim rasponima.** Neto zarade u LJP su konstantno ispod proseka privrede, oko 91-92% prosečnih zarada u privredi (ispodprosečne zarade su u 417 LJP);
- **Poslovna produktivnost (poslovni prihod po zaposlenom) LJP je na niskom nivou (ispod 50% proseka privrede), u konstantnom je padu i sa velikim lokalnim rasponima od 7,7:1;**
- Analiza pokazatelja kvaliteta poslovanja LJP pokazuje svu dubinu problema i neekonomskog poslovanja LJP. Ne samo da nema poboljšanja u poslovanju LJP, već je ionako niska efikasnost poslovanja dodatno pogoršana i sve više zaostaje za prosekom privrede. **Jaz u odnosu na prosek privrede je sve veći u produktivnosti, rentabilnosti, likvidnosti (ORL) i efikasnosti upravljanja ukupnom imovinom i kapitalom.**

### 3. Podinvestiranost LJP

Jedan od najvećih razvojnih problema LJP u Srbiji je konstantna podinvestiranost. Koeficijent investiranosti je konstantno niži u odnosu na privredu za 20%, sredstva za investicije su konstantno manja od amortizacije (koeficijent investiranosti manji od 1).

Tabela 2. Koeficijent investiranosti\* LJP 2015-2021.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Privreda	0,96	1,09	1,15	1,31	1,33	1,24	1,18
LJP (sa JKP GSP)	0,65	0,81	0,82	0,95	1,22	0,91	0,88
LJP (bez JKP GSP)	0,76	0,90	0,89	1,07	1,19	1,01	0,97
JKP GSP Beograd	0,01	0,24	0,28	0,09	1,48	0,17	0,24
LJP-Snabdevanje el. energijom	0,54	0,60	0,60	0,83	0,87	0,88	0,11
LJP-Vodosnabdevanje	0,85	0,83	0,80	0,94	0,12	0,99	0,68
LJP-Sakupljanje otpada	3,39	1,60	1,33	1,46	1,82	1,35	1,25
LJP-Građevinarstvo	0,40	0,11	0,21	0,17	0,13	0,28	0,51
LJP-Kopneni saobraćaj	0,27	0,63	0,59	0,32	0,19	0,66	0,68

Izvor: Proračun autora na osnovu konačnih finansijskih izveštaja APR.

\*Odnos neto kupovine osnovnih sredstava (tokovi gotovine iz aktivnosti investiranja) i amortizacije.

Imajući u vidu da se radi o velikim infrastrukturnim projektima, kao i da je neophodna modernizacija osnovnih sredstava, investiciona ulaganja moraju u dužem vremenskom periodu da budu znatno veća od amortizacije (koeficijent investiranosti najmanje 1,2). To se odnosi na sve oblasti LJP, posebno na LJP iz

oblasti *Vodosnabdevanja, Građevinarstva i Kopnenog saobraćaja*. Investicije u JKP GSP Beograd su u 2021. bile više od 4 puta niže od amortizacije.

#### 4. Gubici, obaveze i zaduženost LJP i refleksija na rasipanje lokalnih resursa

**Lokalne privrede posebno opterećuje kumulirani gubitak LJP. U čak 25 opština/gradova kumulirani gubici po zaposlenom u LJP su veći od 100% kumuliranih gubitaka po zaposlenom u privredi opštine/grada.**

**Problemi u poslovanju LJP odrazili su se na rast njihove zaduženosti.** Ukupne obaveze LJP dostigle su 1,7 mlrd. EUR, što čini 1,65% obaveza privrede. Čak 143 LJP su zaduženija od proseka privrede, najzaduženija su LJP sa više od 100 zaposlenih (njihove obaveze u odnosu na zbir obaveza i kapitala su ekstremno visoke). Mada je najveći rast obaveza 2016-2021. registrovan kod LJP iz oblasti *Sakupljanja, tretmana i odlaganja otpada* (64,5%) i sektora *Građevinarstvo* (61,4%), i dalje najveće obaveze su kod LJP iz oblasti *Vodosnabdevanja* (589 mil. EUR), *Snabdevanja električnom energijom* (417 mil. EUR) i *Kopnenog saobraćaja* (221 mil. EUR).

Refleksija gubitaka u poslovanju odrazila se na rast stope izgubljenog kapitala, najveću stopu izgubljenog kapitala konstantno ima JKP GSP Beograd (60-62%). Lepezu zaduženosti LJP upotpunjuje rast neto duga LJP (*Tabela 3.*), koji je za razliku od privrede, kumulativno povećan za 16,9% (LJP bez JKP GSP) i visok stepen dugoročne finansijske neravnoteže, analizirana preko NOF-a. Kod 16 LJP sa više od 100 radnika, radi se o velikim gradskim LJP, registrovan je negativan NOF u ukupnom iznosu od 180 mil. EUR, odnosno za stabilno poslovanje LJP (finansiranje stalne imovine iz dugoročnih izvora finansiranja) nedostajalo je 180 mil. EUR.

Tabela 3. Pokazatelji zaduženosti LJP (bez JKP GSP Beograd) 2015-2021.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<b>Zaduženost 1.</b>	40,1	32,2	37,6	40,3	37,1	37,9	39,1
<b>Zaduženost 2.</b>	66,9	47,5	60,3	67,4	59,0	61,1	64,1
<b>Stopa izgubljenog kapitala</b>	12,7	9,3	14,7	16,9	15,4	16,3	16,3
<b>Neto dug (mil. EUR)</b>	16,8	-19,3	-12,4	-7,4	4,6	29,3	29,9
<b>NOF (mil. EUR)</b>	-408,4	-378,4	-397,5	-420,8	-485,7	-524,7	-98,7

Izvor: Proračun autora na osnovu konačnih finansijskih izveštaja APR.

*Napomena: Zaduzenost 1.- odnos obaveza i ukupnih izvora finansiranja; Zaduzenost 2.- odnos obaveza i kapitala; Stopa izgubljenog kapitala- odnos kumuliranog gubitka i zbira kum. gubitka i sopstvenog kapitala; Neto dug- suma dugoročnih kredita i kratkoročnih finansijskih obaveza umanjena za gotovinu i gotovinski ekvivalent; Neto obrtni fond (NOF)- razlika između dugoročnih izvora finansiranja i stalnih sredstava.*

Kumulirani gubitak LJP u 2021. dostigao je više od 700 mil. EUR, što je 2,2% svih kumuliranih gubitaka u privredi. **Najveće kumulirane gubitke po zaposlenom napravilo je 20 LJP** (77,2% gubitaka LJP), prednjače JKP Gradska toplana Zrenjanin (143,5 hilj. EUR) i JKP Toplana Bor (130 hilj. EUR). U grupi 20 najvećih gubitaša nalazi se 8 vodovoda i 6 toplana.

Ekonomsku snagu opštine najbolje reflektuje visina oporezivog prihoda, dok sa druge strane kumulirani gubitak najviše opterećuje poslovanje privrede. Kumulirani gubitak u LJP dodatno opterećuje ne samo poslovanje privrede, već i smanjuje infrastrukturna ulaganja preko lokalnih budžeta, jer se gubitašima direkto sredstva usmeravaju, preko subvencija i drugih državnih dodeljivanja, za pokriće gubitaka. Analiza učešća kumuliranog gubitka LJP u oporezivom prihodu opštine/grada pokazuje koliko negativno poslovanje smanjuje ekonomski potencijal opštine/grada. **Lokalni ekonomski resursi se najviše rasipaju u 19 opština/gradova, kod njih je učešće kumuliranih gubitaka LJP veće od 3% oporezivog prihoda**

**opštine/grada u 2021.** Ekstremno negativni primer je uticaj negativnog poslovanja LJP u gradu Boru (učešće kumuliranih gubitaka u oporezivom prihodu je čak 15,8%), opštini Babušnica (15,1%) i gradu Zaječaru (10,9%).

Tabela 4. JLS\* sa najvećim učešćem kumuliranog gubitka LJP u oporezivom prihodu JLS

Opština/grad	% kum. gubitka LJP u oporezivom prihodu opštine	Opština/grad	% kum. gubitka LJP u oporezivom prihodu opštine
1 Bor	15,8	11 Trstenik	5,5
2 Babušnica	15,1	12 Pančevo	5,3
3 Zaječar	10,9	13 Beograd	5,3
4 Titel	8,9	14 Zrenjanin	4,6
5 Majdanpek	7,3	15 Žitište	4,4
6 Vlasotince	7,1	16 Bela Palanka	4,1
7 Sm. Palanka	6,2	17 Medveđa	3,9
8 Vrnjačka Banja	6,0	18 Sjenica	3,6
9 Golubac	5,8	19 Jagodina	3,3
10 Vrbas	5,6		

Izvor: Proračun autora na osnovu podataka Poreske uprave i APR.

\*Jedinice lokalne samouprave.

## 5. Subvencije LJP

**Subvencije LJP utiču na strukturnu neizbalansiranost lokalnih javnih finansija, pre svega na rashodnu stranu budžeta opština/gradova.** Subvencije na rashodnoj strani lokalnih budžeta povećavaju rashode za tekuću potrošnju, dok istovremeno smanjuju kapitalne izdatke za investiranje u rešavanje ključnih problema u oblasti vodosnabdevanja (pristup pijaćoj vodi) i izgradnji komunalne infrastrukture (sisteme za prečišćavanje otpadnih voda, kanalizacionu mrežu, lokalne puteve, tretiranje otpada, i dr.). Subvencije LJP konstantno opterećuju jedan veći broj lokalnih budžeta. Za razliku od prakse u EU, gde se subvencionišu samo LJP iz oblasti *Kopnenog saobraćaja*, strukturna analiza je ukazala da visoke iznose subvencija dobijaju i LJP iz ostalih oblasti. **Od ukupnih subvencija u 2021. od 123,8 mil. EUR 1/4 je bila usmerena na JKP GSP Beograd. Izuzetno veliki iznosi subvencija u 2021. isplaćuje 13 opština/gradova** (Beograd 57,8 mil. EUR, Novi Sad 17,4 mil. EUR, Subotica 6,1 mil. EUR, Bor 4 mil. EUR, Pančevo 1,4 mil. EUR, Leskovac 1,3 mil. EUR i Zrenjanin i Užice (po 1,1 mil. EUR): ukupno 99 mil. EUR, odnosno 80% svih subvencija LJP. Pojedinačni visoki iznosi subvencija skoncentrisani su u 18 LJP (ukupno 80 mil. EUR, ili 65% ukupnih subvencija).

**Subvencijama su najviše opterećeni budžeti 31 opštine, koji usmeravaju LJP više od 20% svojih izvornih budžetskih prihoda.** Stanovništvo 20 opština/gradova je iznadprosečno opterećeno subvencijama i gubicima svojih LJP.

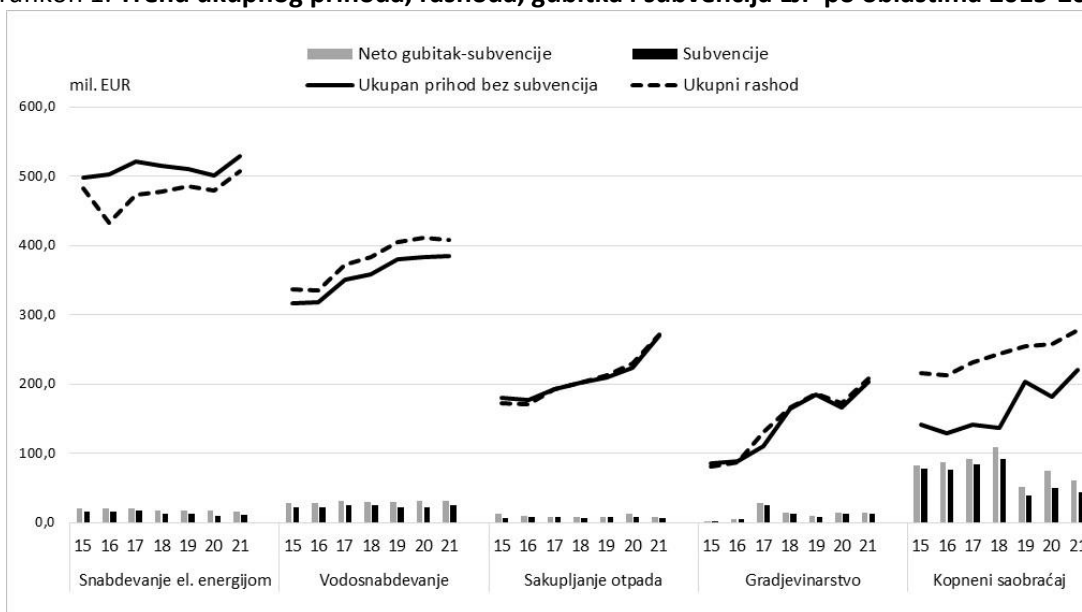
Da poslovanje LJP utiče i na makroekonomski rizik pokazuje analiza odnosa nenamenskih transfera JLS sa centralnog nivoa i subvencija: **kod 6 opština/gradova subvencije su veće od transfera sa centralnog nivoa**, iznosi subvencija znatno prevazilaze republičke transfere u gradovima Subotica (3 puta), Novi Sad (2,2 puta), Bor (2 puta) i Pančevo (1,9 puta), u 28 JLS subvencije u republičkim transferima učestvuju sa više od 20%. U tim opštinama/gradovima znatno je sužena materijalna osnova za rešavanje prioriternih infrastrukturnih problema u JLS.

## 6. Struktura LJP po delatnostima

Struktura LJP po oblastima diferencira 5 grupa LJP čije je poslovanje suočeno sa jednim brojem istorodnih, ali i sa specifičnim problemima koji su refleksija oblasti u kojoj posluju:

- (1) Oblast **Snabdevanje električnom energijom** karakteriše pozitivno poslovanje, zahvaljujući primarno svetskoj konjunkturi i niskim cenama uvoznih energenata (gasa). Smanjen je broj zaposlenih za 6,5%, ali je prisutan trend pada dobiti i BDV, ukupni i poslovni rashodi brže rastu od prihoda (*Grafikon 1.*). Zarade su iznad proseka privrede, ali se, zbog sporijeg rasta, približavaju proseku (indeks 106,9). Troškovi zarada ne opterećuju poslovanje LJP, čine 15% rashoda. Lokalni dispariteti u broju zaposlenih po stanovniku su veliki, iznose čak 17:1 (odnos zaposlenih u LJP u ovoj oblasti na 1.000 st. u Kladovu 5,91 i Novom Pazaru 0,34).

Grafikon 1. Trend ukupnog prihoda, rashoda, gubitka i subvencija LJP po oblastima 2015-2021.



Izvor: Proračun autora na osnovu podataka APR.

Karakteristično za ovu oblast LJP, prisutan je trend pada subvencija u poslovnom prihodu. Svi pokazatelji kvaliteta poslovanja su bolji od prosečnih u privredi. Zaduženost je značajno smanjena, prekinut je negativan trend nedostajućih sredstava iz dugoročnih izvora za stabilno poslovanje u 2021. (analiza NOF-a). Podinvestiranost je hroničan problem, investicije su konstantno manje od amortizacije (osim u 2021.). **Ključni problemi ove oblasti LJP su spore tehnološke reforme (sporost u promeni strukture energenata, odnosno visoko učešće fosilnih goriva u velikom broju toplana), neefikasan sistem daljinskog grejanja, nizak stepen investiranosti i višak zaposlenosti.** Investicije bi trebalo povećati, ne samo da bi pratile sve dinamičniji rast amortizacije (troškovi amortizacije su premašili 50 mil. EUR u 2021., prosečna stopa rasta 3,1%, kumulativan rast od 20,3%), već i znatno iznad troškova amortizacije, zbog proširnja mreže korisnika centralnog grejanja, modernizacije mreže i ulaganja u čistije izvore energije (OIE);

- (2) Oblast **Vodosnabdevanja** je najveća oblast LJP po broju LJP (konstantno 150) i broju zaposlenih (oko 30%). Neto zarade su jedne od najnižih u LJP (15% ispod proseka privrede), ali su kontinuirano blizu 50% u strukturi poslovnih rashoda. Zabeležen je realni pad poslovnog rezultata (za 69%). Ukupni prihodi su kontinuirano manji od rashoda 6% (*Grafikon 1.*), što ukazuje na sistemsku neizbalansiranost



u poslovanju. LJP u ovoj oblasti konstantno posluju nelikvidno i neprofitabilno. Pokazatelji zaduženosti LJP u ovoj oblasti imaju trend rasta: realni rast kumuliranih gubitaka (47,7%), stopa izgubljenog kapitala je skoro udvostručena, finansijska neravnoteža se smanjila, ali i dalje je na najvišem nivou od svih oblasti LJP (NOF je u 2021. iznosio -85,9 mil. EUR). I pored specifičnosti u poslovanju, ogromne razlike u broju zaposlenih na 1.000 stanovnika u LJP (36:1) ukazuje na veliki višak zaposlenih. **Oblast je opterećena viškom zaposlenih, problemima sa naplatom potraživanja, tehničkim gubicima, nedovoljnim investicijama, neekonomskim poslovanjem (niska cena usluge) i visokim subvencijama.**

**LJP u ovoj oblasti suočena su sa investicionim jazom**, osim 2019-2020. investicije su tokom čitavog perioda bile niže od amortizacije u rasponu 15-30%. Investicioni jaz je produbljen u 2021., koeficijent investiranosti je pao na 0,68, nakon što je u 2019. bio 0,99 i 2020. rekordnih 1,02. Neophodna su kontirana veća investiciona ulaganja LJP u ovoj oblasti i sprovođenje niza mera: povećanje cena usluga, smanjenje tehničkih gubitaka u transportu pijaće vode i povećanje kvaliteta usluga LJP iz oblasti Vodosnabdevanja. Prema Izveštaju Instituta za javno zdravlje Batut za 2021., od kontrolisanih 156 javnih vodovoda 1/3 su fizičko-hemijski i/ili mikrobiološki neispravni, u AP Vojvodini od 43 javnih vodovoda samo je 11 ispravno, odnosno 3/4 je fizičko-hemijski i/ili mikrobiološki neispravno. U dva najveća grada u Beogradu i Novom Sadu vodovodna mreža je u proseku starija od 30 godina. Posledica ovakvog stanja u Republici je uzrokovana nedovoljnim kapitalnim investicijama.

Tabela 5. Opštine sa najvećim % neispravnih vodovoda 2021.

Fizičko-hemijska neispravnost	Mikrobiološka neispravnost	`Udružena` neispravnost (fizičko-hemijska i mikrobiološka)
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Srbobran (100%)</li> <li>▪ Čoka (100%)</li> <li>▪ Kanjiža (100%)</li> <li>▪ Ada (100%)</li> <li>▪ Žabari (100%)</li> <li>▪ Zrenjanin (95,6%)</li> <li>▪ St. Pazova (97%)</li> <li>▪ Alibunar (87,9%)</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Nova Varoš (18,4%)</li> <li>▪ Knić (14,2%)</li> <li>▪ Žagubica (11%)</li> </ul>	Mali Iđoš (60,5% i 16,5%); Crvenka (98,7% i 6,6%) Kula (62,3% i 9,65); Temerin (95,8% i 11,1%) Bač (100% i 68,8%); Bački Petrovac (100% i 22,5%) Titel (100% i 34,4%); Žabalj (100% i 12,5%) Senta (100% i 6,7%); Kikinda (100% i 7,9%) Kneževac (80,4% i 5,2%); Novi Bečej (100% i 16,7%) Žitište (100% i 11,1%); Sečanj (100% i 13,9%) Nova Crnja (100% i 8,3%); Plandište (100% i 18,8%) Mladenovac (80,1% i 14,1%)

Izvor: Institut za javno zdravlje Batut (2022). Izveštaj o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće javnih vodovoda i vodnih objekata u Republici Srbiji za 2021.

- (3) Oblast **Sakupljanje, tretman i odlaganje otpada**: karakteriše pozitivno poslovanje, ali je poslovni rezultat na sve nižem nivou: stopa rasta poslovnog rashoda je veća od stope rasta poslovnog prihoda. Prihodi i rashodi su izbalansirani (*Grafikon 1.*), što ukazuje na stabilno poslovanje ove oblasti. Mada su zarade porasle za 23,3%, one su konstantno na nivou proseka privrede. U strukturi poslovnog rashoda troškovi zarada su čak 56,3%. Koeficijent investiranosti se nalazi u trendu pada. LJP iz ove oblasti su rentabilnija, likvidnija i profitabilnija od proseka LJP, ali su pokazatelji za 2-3 puta niži od prosečnih u privredi. **Pukotine u stabilnom poslovanju pokazuje rast obaveza (36,1%)**. Regionalni rasponi u zaposlenosti u odnosu na broj stanovnika su manji nego u drugim oblastima;
- (4) **Sektor Građevinarstvo** karakteriše pozitivno poslovanje u čitavom periodu, ali sa kontinuiranim trendom pada ukupnog i poslovnog rezultata. Prihodi i rashodi su izbalansirani, ali sa trendom rasta (*Grafikon 1.*). Neto zarade su konstantno ispod proseka privrede, u 2021. zaostatak za prosekom privrede 5%. Produktivnost je 60% niža od prosečne u privredi, a profitabilnost 2-3 puta. Generalno, LJP iz ove oblasti su značajno manje zadužena od proseka privrede. U strukturi poslovnog rashoda troškovi zarada su u 2021. učestvovali sa 27,3%. **Ključni problem je podinvestiranost (u 2021.**

**koeficijent investiranosti 0,51).** Regionalna analiza zaposlenosti LJP u odnosu na broj stanovnika u ovoj oblasti ne pokazuje visoke lokalne raspone;

- (5) **Kopneni saobraćaj i skladištenje je oblast koja od svih oblasti u LJP predstavlja najveći problem iz ugla poslovanja, subvencija i podinvestiranosti.** Cela oblast kontinuirano posluje sa gubitkom, tokom čitavog perioda ukupan i poslovni rezultat im je negativan. Takođe, stopa rasta BDV je negativna (-10,5%) . Neto zarade se nalaze na proseku privrede u 2021., ali u strukturi poslovnog rashoda čine 45,6%). **Svi bilansi poslovanja oblasti u zavisnosti su od poslovanja JKP GSP Beograd,** čije je učešće u neto gubitku 80%, u kumuliranom gubitku 93%, i u subvencijama 71,6%. **Cela oblast posluje neproaktivno, nelikvidno i neprofitabilno. Oblast je prezadužena:** obaveze su u 2021. premašile 200 mil. EUR, stopa izgubljenog kapitala je skoro konstantno iznad 50%, itd. Godišnje subvencije iznosile su 66 mil. EUR (*Grafikon 1.*), od čega su subvencije JKP GSP Beograd iznosile 56 mil. EUR, što je 3,7% ukupnih subvencija u privredi u 2021. Prihodi i rashodi su ekstremno neizbalansirani, sa trendom rasta (*Grafikon 1.*). Investicioni jaz je prisutan konstantno (osim u 2019.).

## 7. Prioriteti reformske konsolidacije LJP

**Generalno, negativne i slabe performanse poslovanja LJP u Republici Srbiji stvaraju rizike za fiskalnu, finansijsku i makro stabilnost. U slučajevima daljeg pogoršanja poslovanja LJP, javne finansije (državne i lokalne) mogu biti pod pritiskom. Rizici se uvećavaju i `efektom preliivanja slabe produktivnosti` LJP na lokalne privrede.**

Izazovi upravljanja DP mogu da budu rešeni jedino sveobuhvatnim reformama. Komparativna analiza efikasnosti upravljanja DP u tranzicionim državama EU kristalizovala je zahtev za odlučnom reformom upravljanja DP, i to prioritarno u sledećim pravcima:

- (1) **Potrebno je da Vlada, preko namenskog okvirnog zakona o DP, jasno definiše vlasničku politiku na najvišem nivou, koja bi razjasnila i obrazložila državno vlasništvo i preispitala ga od slučaja do slučaja svake godine** (kako bi se sagledavali argumenti za otuđenje državne imovine, ako se smatra da više nije u skladu sa ciljevima državnog vlasništva). Vlasničke i političke funkcije treba jasno razdvojiti, npr. težnju vlasnika ka maksimizaciji vrednosti trebalo bi odvojiti od funkcija politike, kao što je sektorska regulacija, kako bi se izbegao sukob interesa i političkog pokroviteljstva i time smanjio fiskalni rizik. **U tom kontekstu Antimonopolskom telu (Komisiji za zaštitu konkurencije) je potreban snažniji mandat kako bi se osigurali jednaki uslovi na tržištu.** Stavljanje DP u ravnopravan položaj sa privatnim firmama koristilo bi međusektorskoj produktivnosti smanjilo bi fiskalne rizike. Nadležnost Antimonopolskog tela treba proširiti i na lokalni nivo;
- (2) **Timovi za finansijski nadzor na centralnom nivou treba da imaju kapacitet da implementiraju i prate ciljeve finansijskog učinka** (oni su pozicionirani u organima koji imaju potreban kapacitet za obavljanje ove funkcije). Efikano praćenje realizacije ciljeva poželjno je zasnovati na stopama prinosa ili strukturama kapitala.  
Posebna jedinica za finansijski nadzor DP bi trebalo redovno da prikuplja, sintetizuje i analitički obrađuje finansijske informacije DP, posebno centralnih i lokalnih JP. Posebno je bitna analitička funkcija iz ugla fiskalnog, finansijskog i makro rizika poslovanja DP;
- (3) Upravljanje DP treba da **obezbedi profesionalizovane odbore.** Kriterijumi za članove treba da se baziraju na veštinama i iskustvu, a ne na političkim opredeljenjima. Naknada u odborima treba da bude izbalansirana, konkurentna, transparentna i zasnovana na zaslugama;
- (4) **Konsolidacija LJP u Srbiji,** posebno javnih komunalnih preduzeća (JKP) suočena je sa brojnim problemima koji se primarno odnose na nedostatak sredstava za investiranje, zastarelost infrastrukture, nerešen status imovine JKP, neefikasno upravljanje, neadekvatne paritete cena

komunalnih usluga i politički uticaj na rad JKP. Poboljšanje komunalnog standarda i kvaliteta komunalnih usluga nije moguće bez rešavanja pitanja **finansiranja komunalnih usluga**. Funkcionisanje i održivost komunalnih sistema i usluga nije moguće bez sistemskog rešavanja cenovne politike komunalnih usluga na strateški održiv način, što ima za posledicu dugoročnu neodrživost poslovanja komunalnih preduzeća na ekonomskim osnovama. Bez sprovođenja reformi u ovoj oblasti, dugoročno posmatrano, ovakav sistem nije održiv, posebno ne bez finansijske podrške (subvencija) od strane lokalne samouprave. Pored nivoa cena komunalnih usluga, slabosti se ogledaju u više segmenata: tarifna politika, stepen naplate, investicije, kontrola kvaliteta obavljanja delatnosti, nerešena imovinska pitanja, i dr.

Sumarno, prioritetni reformski zadaci konsolidacije LJP obuhvataju:

- 1) **Unapređenje transparentnosti sistema lokalnih finansija.** Efikasan način održive transparentnosti je razvijanje propisanih procedura i primera dobre prakse. Potrebno je permanentno sve najvažnije informacije u radu JLS sistematizovati na sajtu (o budžetu, javnim nabavkama, subvencijama LJP, izveštaji i zapisnici sa sastanaka, i dr.). Kako bi važne informacije bile što dostupnije građanima potrebno je da JLS iskoriste sve dostupne kanale (društvene mreže, klasični mediji, direktan kontakt);
- 2) **Razvoj sistema finansijskog upravljanja, planiranja i kontrole poslovanja LJP u JLS.** Sistem programiranog lokalnog budžeta podrazumeva kontinuirano praćenje rada LJP, jer u suprotnom svako odstupanje od budžetskih aproprijacija dovodi u pitanje realizaciju utvrđenih ciljeva i zadataka. Česti i obimni rebalansi tokom godine ukazuju na probijanje planiranih pozicija u lokalnim budžetima, što je indikator nedovoljne finansijske discipline i nedostataka u planiranju i određivanju prioriteta.  
**Finansijsko upravljanje i kontrola poslovanja LJP obuhvataju sistem politika, procedura i aktivnosti kojima se upravlja trošenjem javnih sredstava i vrši kontrola tih rashoda.** Kontinuirano poslovanje LJP sa gubitkom, subvencionisanje njihovog rada iz lokalnih budžeta je ekonomski neracionalno i neodrživo. Cilj finansijske kontrole poslovanja LJP je poboljšanje efikasnosti upravljanja javnim resursima i lociranje odgovornosti za njihovo poslovanje. Razvoj sistema finansijskog upravljanja i kontrole poslovanja LJP podrazumeva pouzdane i blagovremene informacije o poslovanju LJP, reformisan i standardizovan računovodstveni sistem kroz kontinuiranu edukaciju i poboljšanje veština računovođa, primenu primera dobre lokalne prakse budžetskog programiranja, praćenje budžeta LJP tokom cele godine i objavljivanje podataka o kreditnoj sposobnosti i zaduženosti JLS i LJP;
- 3) **Donošenje pojedinačnih programa investicione konsolidacije LJP u velikim gradovima Beogradu, Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu,** jer problem podinvestiranosti u velikim gradskim centrima direktno utiče na kvalitet komunalnih usluga;
- 4) Rešavanje problema velikih gubitaka lokalnih JP koji opterećuju lokalne budžete i utiču na poslovanje lokalne privrede. To se prvenstveno odnosi na JKP GSP Beograd;
- 5) Donošenje srednjoročnih kadrovskih planova zapošljavanja u LJP i Programa obuke i stručnog usavršavanja u LJP.